

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
KATEDRA VÝTVARNÉ VÝCHOVY

Knižní ilustrace v kresbě

Book illustration in drawing

Bakalářská práce

Vypracovala:

Magdalena Ungerová

Vedoucí diplomové práce:

Dr. Dominika Sládková M.A.

České Budějovice, 2012

P r o h l á š e n í

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím uvedené literatury a pramenů. Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 15. dubna 2012

Magdalena Ungerová

P o d ě k o v á n í

Děkuji paní Dr. Dominice Sládkové M.A. za odborné vedení, cenné rady a laskavý přístup. Zvláštní poděkování patří panu Tomášovi Baranovi ak. mal. za cenné rady při práci na grafické úpravě praktické části bakalářské práce.

A n o t a c e

UNGEROVÁ, M. Knižní ilustrace v kresbě. České Budějovice 2012. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Pedagogická fakulta. Katedra výtvarné výchovy. Vedoucí práce D. Sládková

Klíčová slova: ilustrace, komiks, dětská ilustrace, čeští ilustrátoři

Tématem bakalářské práce je ilustrace a její historický vývoj. Bakalářská práce je rozdělena do několika částí. V první části se zabývám ilustrací vědeckou. Ve druhé části popisují vývoj ilustrace po historické stránce a třetí část je věnována komiksu a čtvrtá část je věnována ilustraci pro děti a mládež. Text je doplněn fotografickou přílohou.

A n n o t a t i o n

UNGEROVÁ, M. Book illustration in drawing

Key words: illustration, comic, illustration for children, czech illustrators

The subject matter of my bachelor thesis is an illustration and its progress in history. The thesis is divided into several parts. The first part deals with the scientific illustration. The historical progress of the illustration is described in the second part. The third part is dedicated to the comic and the fourth part is dedicated to the illustrations for children and youth. The text is added by pictures attachment.

Obsah

1. Úvod	6
2. Pojem ilustrace	8
3. Vědecká ilustrace	9
4. Ilustrace a její vývoj od dob starověku až po současnost	11
4. 1. Počátky ilustrace v knižní tvorbě – doba starověku	11
4. 2. Ilustrace v dobách středověku	13
4. 3. Ilustrace v knize tištěné	18
4. 4. Ilustrace v knize 17. a 18. století	20
4. 5. Ilustrace v knize 19. a 20. století	22
5. Komiks	25
6. Ilustrace pro děti a mládež	27
6. 1. Historický vývoj české ilustrace pro děti a mládež	27
6. 2. Medailony vybraných českých ilustrátorů literatury pro děti a mládež	31
7. Praktická část bakalářské práce	40
8. Závěr	42
9. Seznam použité literatury	43
10. Přílohy	45

1. Úvod

Ve své bakalářské práci se zabývám knižní ilustrací. Snažím se popsat její vývoj od dob starověku až do současnosti. Středověké ilustraci se ve své práci věnuji podrobněji, protože je mi svým provedením i dobou, ve které vznikala, nejbliže. Zabývám se nejen ilustrací uměleckou, ale okrajově také ilustrací vědeckou, která je podle mého názoru neméně důležitá. Součástí bakalářské práce je také kapitola, která je věnována stručnému vývoji české ilustrace pro děti a mládež od historie po současnost a kapitola věnovaná komiksu. V poslední kapitole představuji formou medailonů některé z nejvýznamnějších českých ilustrátorů 20. a 21. století literatury pro děti a mládež. Při psaní některých medailonů současných ilustrátorů jsem vycházela pouze z informací uvedených na internetových adresách, protože v současnosti nevyšla žádná kniha, která by se zabývala českou ilustrací pro děti a mládež a která by podrobněji představovala české současné ilustrátory dětských knih.

Při psaní bakalářské práce jsem vycházela z informací uvedených v publikacích „Ilustrace“, „Vědecká ilustrace v Čechách“, „Ilustrace pro děti – tradice, vztahy, objevy“, „Česká kniha v proměnách staletí“, „Cesty české ilustrace v knize pro děti a mládež“, „Čeští ilustrátoři v současné knize pro děti a mládež“, „Malý slovník výtvarného umění“, „Možnosti vizuálních studií Obrazy – texty - interpretace“, „Illustration Now!“ volume 2 a volume 3 a „Jan Amos Komenský“.

Knihy „Ilustrace“ a „Česká kniha v proměnách staletí“ se zabývají vysvětlováním a definováním pojmu ilustrace a dále pak jejím vývojem v době od starověku po polovinu 20. století. Zároveň jsou v knihách uvedeni nejvýznamnější ilustrátoři jednotlivých období jejího vývoje.

Knihy „Ilustrace pro děti – tradice, vztahy, objevy“, „Čeští ilustrátoři v současné knize pro děti a mládež“ a „Cesty české ilustrace v knize pro děti a mládež“ se zabývají vývojem a významem ilustrací v dětských knihách, dále pak představují nejvýznamnější české ilustrátory dětských knih 19. a 20. století.

Kniha „Vědecká ilustrace v Čechách“ se podrobně zabývá historií a okrajově také současností české vědecké ilustrace, zpracování map, mědirytin, leptů atp.

Knihy „Illustration Now!“ Volume 2 a Volume 3 představují práce vybraných zahraničních ilustrátorů konce 20. a začátku 21. století.

Publikace „Možnosti vizuálních studií Obrazy – texty - interpretace“ pojednává o moderních technologiích, které souvisejí s uměním.

Jedna z kapitol bakalářské práce je věnována popisu praktické části bakalářské práce.

Text bakalářské práce je doplněn přílohou s fotografiemi dobových i současných ilustrací, ilustrací vědeckých i uměleckých.

2. Pojem ilustrace

Matějček ve své knize „Ilustrace“ vysvětluje pojem ilustrace jako každý výtvarný projev, který je doprovodem literární myšlenky a to jak umělecké, tak i vědecké. Úkolem ilustrace je posilovat představu čtenáře.¹

Jinými slovy je podle něj ilustrace doprovodným obrázkem k textu, který čtenáři text osvětluje a činí ho pro čtenáře srozumitelnějším. Stehlíková v knize „Cesty české ilustrace v knize pro děti a mládež“ uvádí, že v meziválečných letech došlo k posunu její funkce. Ilustrace již nefunguje jako pouhý doprovod a pomůcka pro vysvětlení textu čtenáři, ale stává se zcela rovnocennou a na textu nezávislou složkou.² Ilustrace knih pro děti jsou také chápány jako nástroje, které se z části podílejí na jejich výchově.

„V užším slova smyslu jest ilustrace uměleckým projevem inspirovaný sice dílem literárním, avšak ve vztahu k němu projevem umělecky svébytným a jemu rovnocenným. (...) Jakkoliv jest ilustrací každý projev, jenž podporuje výtvarnými prostředky sdíllost psaného slova, přece jest ilustrací v užším smyslu slova jen ten malířský projev, jenž se úzce připíná k dílu literárnímu, k jeho hmotnému bytu a schránce – ke knize.“³

Ilustrace ve čtenáři podněcuje představivost, imaginaci, prostorové vnímání. Může být nástrojem k pochopení textu, dokáže zesílit jeho účinek.

Ilustrací může být kromě kresby tužkou, pastelkami či inkoustem také lavírovaná kresba, malba, lept, koláž, fotokoláž, grafika aj. Grafické techniky jsou v dnešní době z finančních důvodů používány už pouze sporadicky. Knihy s takovými ilustracemi stále vydává například pražské nakladatelství Aulos. Koncem 20. a začátkem 21. století začali výtvarníci pro svou ilustrátorskou práci hojně využívat také počítačových technik jako je například práce s tabletem, skenerem, pracují v programech Corel a photoshop, pracují s fotografií klasickou i digitální, makrofotografií, mikrofotografií, videem, skicákem, americkou retuší apod.

---

¹ Srov.: MATĚJČEK, Antonín. Ilustrace. Praha: Jan Štenc, 1931. s. 7

² Srov.: STEHLÍKOVÁ, Blanka. Cesty české ilustrace pro děti a mládež. Praha: Albatros, 1984. s. 18 - 20

³ MATĚJČEK, Antonín. Ilustrace. Praha: Jan Štenc, 1931. s. 7

3. Vědecká ilustrace

„Vědeckou ilustraci chápeme jako samostatný výtvarný obor z několika důvodů. Především jde při ní o vztah dvou oborů lidské činnosti, které se prolínají, ač jsou to energie na první pohled odlišné: vědě jde eminentně o abstrahující a obecně platné zobecnování poznávaného a analyzovaného, umění pak o řeč obsahově jedinečnou a rukopisně neopakovatelnou. (...) Vědecká ilustrace má tedy osobité vlastnosti, které ji odlišují od jiných druhů ilustrací, zvláště od ilustrace literární.“⁴

Dušan Šindelář v publikaci „Vědecká ilustrace v Čechách“ dále uvádí, že pro vědecký text je ilustrace v podstatě nezbytnou nutností, bez které by vědecký poznatek nebyl přesvědčivý či vůbec sdělitelný (jako příklad uvádí herbáře). Zároveň však upozorňuje na to, že je tato nutnost vymezena okolnostmi nejen historickými, ale také specifickou povahou té které vědy.

Autor odkazuje na Antonína Matějčka, který zdůrazňuje, že ilustrace zaujímá místo tam, kde nedostačují slova a ilustrací je nutno vzbudit ve čtenáři jasnější, určitější a konkrétnější představu. Představu takovou, která je pouhým slovem nevyvolatelná.

Vědecká ilustrace není podle Šindeláře vázána na knihu jako artefakt. Přesto ale musí taková ilustrace přihlížet k velikosti knihy, k jejímu formátu, způsobu zalamování, typu písma apod. Na rozdíl od ilustrací uměleckých nevážeme ilustraci vědeckou nutně na fakt knihy.

„Vědecká ilustrace sleduje na zvoleném faktu to, co je pro jeho existování nutné a typické, rodové a druhové. (...) Vědecká ilustrace je tvůrčí akt, jehož podstatou je poznání a typizace existenciální podstaty určitého jevu, přičemž je tato typizace sdělena exaktně a věcně. (...) Jde o uměleckou objektivitu a teprve tím o subjektivitu.“⁵

Vědecká ilustrace v minulosti rozšiřovala svou působnost také na plakáty či volné grafické listy. Mezi výtvarníky, kteří vytvářeli vědecké grafické ilustrace na volné listy patřil například Václav Hollar (1607 – 1677).⁶

Ve své knize rozděluje Šindelář historickou vědeckou ilustraci do několika oblastí podle vazeb na jednotlivé vědecké obory a to sice na oblast astronomie, vědy fyzikální a chemické, vědy biologické a lékařství, zoologie, botaniky, historie, archeologie, národopisu a na obory geografické. Ve všech jmenovaných oblastech byly využívány

⁴ ŠINDELÁŘ, Dušan. Vědecká ilustrace v Čechách. Praha: Obelisk, 1973. s. 7

⁵ ŠINDELÁŘ, Dušan. Vědecká ilustrace v Čechách. Praha: Obelisk, 1973. s. 14

⁶ Srov.: ŠINDELÁŘ, Dušan. Vědecká ilustrace v Čechách. Praha: Obelisk, 1973. s. 9

vědecké ilustrace již před několika staletími. S přihlédnutím k funkci, místu a způsobu provedení pak rozděluje ilustrace podle druhu, umístění a techniky provedení.

V současné době je vědecká ilustrace hojně nahrazována fotografií. Ladislav Kesner ve svém příspěvku „Obrazy a modely ve vědě a medicíně“ v knize „Možnosti vizuálních studií Obrazy – texty – interpretace“ uvádí, že vědecký obraz z oblasti anatomie, zoologie či botaniky je v 19. století stále ještě závislý na fixaci rukou školeného ilustrátora a připomíná, že na tomto mnoho nezměnil ani vynález fotografie, protože technický obraz podle něj nemůže nahradit dovednost ilustrátora tam, kde je potřeba zachytit morfologie orgánů, rostlinných a živočišných druhů a tím usnadnit divákovi jejich vnímání.⁷ Dalším z nedostatků prvních fotografií byla oproti vědeckým ilustracím absence barevnosti.

I ve 20. století je ale podle Kesnera práce ilustrátora důležitá: „*Mnohé z nejsofistikovanějších výzkumů současné vědy, jako je kupř. vizualizace živé buňky, stále vyžadují spoluúčast speciálně vyškoleného ilustrátora, který má své nezastupitelné místo v procesu, jehož výsledkem je finální, prezentovatelný obraz. Umělci si přivlastňují obrazové technologie a média, zvláště vyvinutá pro vědecké výzkumy a medicínskou diagnostiku – od mikroskopie po počítačovou tomografii.*“⁸

Dnes je však technika fotografie na takové úrovni, že se svým vystižením barev, možností přiblížení a věrností zobrazení skutečnosti ilustraci vyrovná. Ilustrace pak plní funkci spíše doplňkovou.

---

⁷ Srov.: FILIPOVÁ, Marta; RAMPLEY Matthew. Možnosti vizuálních studií Obrazy – texty – interpretace. Brno: Společnost pro odbornou literaturu a Masarykova univerzita, 2007. 254 s. ISBN 978-80-87029-26-8, s. 162

⁸ FILIPOVÁ, Marta; RAMPLEY Matthew. Možnosti vizuálních studií Obrazy – texty – interpretace. Brno: Společnost pro odbornou literaturu a Masarykova univerzita, 2007. 254 s. ISBN 978-80-87029-26-8 s. 163

4. Ilustrace a její vývoj od dob starověku až po současnost

4. 1. Počátky ilustrace v knižní tvorbě – doba starověku

„Výtvarné předpoklady vzniku umění ilustračního byly dány spojitostí obrazu a písma v dávných dobách lidských dějin. Vyjadřování a sdílení myšlenek dalo se v nejstarších kulturách světa obrazy vyjadřujícími pojmy, a to způsobem u různých národů tak jednoznačných, že čtení těchto pojmových obrazů (piktografů) jest možné i bez znalosti řeči národa, jenž je vytvořil.“⁹

Až z obrázkového písma se vyvinuly v 6. až 5. století před Kristem hieroglyfy. Stalo se tak u Číňanů, Egyptanů a Sumerů. Hieroglyfy jsou znaky, které: „(...) vyjadřovaly týmž obrázkovým znakem ta slova, v nichž se vyskytovaly tytéž skupiny souhlásek. Později se užívalo již stejných obrázkových znaků pro stejně znějící slabiky a nakonec došlo i k užívání hieroglyfů k vyjádření písmen.“¹⁰

Z Egypta (doba cca od roku 2700 př.n.l. až do doby 1080 př.n.l.) známe reliéfy, které zdobí chrámové zdi i stěny hrobek a malby, jenž jsou nedílnou součástí rakví, sarkofágů i předmětů vkládaných do hrobů. Tyto malby zachycují představy Egyptanů o bozích, božském poslání, putování do říše mrtvých, posmrtném životě atp.

Takové reliéfy a nástěnné malby oslavují božstvo, božské vtělení králů, zobrazují svět, do kterého přijde duše zemřelého. I přesto, že jsou tyto dekorativní malby malovány na zeď a tesány do kamene, považuje je Matějček za ilustrace vázané božskou myšlenkou, které slouží uměleckému přepisu metafysických idejí.

V nástěnné malbě byly tedy již ve starověku vytvořeny předpoklady pro ilustraci knižní. Nejstarším známým typem knižní ilustrace byly takzvané knihy mrtvých, které byly vytvořeny v Egyptě v době Nové říše (cca 1560 př.n.l. - 1080 př.n.l.). Tyto knihy měly podobu papyrových svitků a byly kladeny do rakví k zemřelým. Svitky obsahovaly kresby kreslené třtinovým perem znázorňující výjevy ze života mrtvých. K jejich kresbě byla používána hlavně černá a červená barva.¹¹

Svitková ilustrace byla, jak Matějček uvádí v knize „Ilustrace“, zprvu v rozměrech miniatury a věrně kopírovala ilustrační sloh maleb nástěnných. Až později se dopracovala k vlastnímu ilustračnímu slohu a většímu realismu. Kresby získávaly ráz ilusionistického

⁹ MATĚJČEK, Antonín. Ilustrace. Praha: Jan Štenc, 1931. s. 9

¹⁰ MATĚJČEK, Antonín. Ilustrace. Praha: Jan Štenc, 1931. s. 9

¹¹ Srov.: MATĚJČEK, Antonín. Ilustrace. Praha: Jan Štenc, 1931. s. 9 - 11

črtu. Veliký rozkvět zaznamenaly tyto kresby zejména v době, kdy začaly vnikat i do literatury světové.¹²

V této době nabyla ilustrace své slohově specifické podoby. Egypťský svitek se stal pro svou spojitost textu s obrazem vzorem pro ilustrované knihy antické.

V době antické se ilustrace začaly objevovat až na papýrových a pergamenových svitcích. Do té doby používané tabulky všeho druhu vylučovaly spolupráci ilustrace díky své povaze.¹³

„Obraz doprovázející text se neobjevuje však ani v nejstarších zachovaných svitcích řeckých a ani žádná z pořádku zachovaných zpráv o řecké knize nečiní nejmenší zmínky o ilustraci. Přesto lze považovati za jisté, že jakýsi druh ilustrování textu byl obvyklý aspoň v knihách vědeckých, v nichž bylo nutno sáhnouti ke grafickým obrazcům z důvodů naučných. V zachovaných helénistických svitcích řeckých děl matematických a hvězdářských vyskytují se kreslené vzorce geometrické a takové kresby nechyběly ani v ostatních dílech přírodovědeckých. Jest pravděpodobné, že ilustrace ve vlastním smyslu slova objevila se ve svitkových knihách teprve v době pozdně helenistické a že nemalý vliv na její vznik měl ilustrovaný svitek egyptský.“¹⁴ Nejstarší antický dochovaný ilustrovaný svitek pochází z 2.stol. po Kristovi.

Helénistické svitky řadily ilustrace do souvislého pásu. Čtenář při čtení postupoval tak, že svitek postupně rozvíjel a měl tak před očima pouze jednu část textu s příslušným obrazem. Tento ilustrační systém byl později přijat i pro bibli.

Dalším dokumentem, ve kterém se objevily ilustrace, byla kniha s pergamenovým listem – kodex. Ta zobecněla v antickém světě teprve na konci 1.stol. po Kristovi. Podle Matějčka našel tento typ knihy svého spojence v deskové malbě. Ilustrace byla prováděna na přesně omezenou plochu, kterou představoval pergamenový list. Bylo třeba, aby umělec vyhotovil ilustraci ikonograficky zhuštěnou a kompozičně soustředěnou. Taková se do této doby objevovala v přenosných deskových obrazech.

Římské a starokřesťanské knihy, které se nám dodnes dochovaly, jsou pouhým zlomkem knih, které byly sepsány. V době středověku bylo mnoho knih zničeno a to i přesto, že měl středověk taková díla ve veliké úctě.¹⁵

---

¹² Srov.: MATĚJČEK, Antonín. Ilustrace. Praha: Jan Štenc, 1931. s. 12 - 13

¹³ Srov.: MATĚJČEK, Antonín. Ilustrace. Praha: Jan Štenc, 1931. s. 14

¹⁴ MATĚJČEK, Antonín. Ilustrace. Praha: Jan Štenc, 1931. s. 14

¹⁵ Srov.: MATĚJČEK, Antonín. Ilustrace. Praha: Jan Štenc, 1931. s. 16 - 38

4. 2. Ilustrace v dobách středověku

„Se zánikem realistického nazírání antického pozbyla knižní ilustrace svého oprávnění jako výtvarný doprovod posilující představivost čtenáře obrazem. Obraz jako výtvarný přepis smysleného vjemu a zážitku, jako projev uměleckého soucítění se světem jevů ztrácel v umění raného středověku svůj bývalý smysl, a kniha, citlivý ukazovatel duchovního života soudobého, projevila netečnost ilustraci způsobem radikálním. Od 6. stol. znamenáme na evropském západu nápadný úbytek ilustrovaných knih, ilustrace mizí i z knih takových, v nichž bývala v době starokřesťanské obvyklým průvodcem psaného slova.“¹⁶

V době středověku hrála významnou úlohu kniha církevní. V té však nebyla ilustrace žádoucí. K tomu podle Matějčka přispěla okolnost, že kniha liturgická získávala převahu nad biblí typu starokřesťanského. Zájem o obraz ochaboval. V raném středověku chyběl obraz i v takových knihách, které bývaly v době starokřesťanské ilustrovány s naprostou samozřejmostí. Svou roli na tom sehrál i fakt, že v době 7. století knihy vznikaly v klášterních písařských dílnách, které nesoustřeďovaly malíře a specialisty na knižní ilustraci. Knihy byly dekorovány zejména ornamentální výzdobou.¹⁷

Listy knihy byly zdobeny iniciálami, které mnohdy vytlačily velikou část textu. V místech, kde byla projevována snaha o ilustraci (šlo zejména o obrazy Ježíše Krista, panny Marie a o vyobrazení evangelistů), „(...) pohltila lineární abstrakce podobu lidskou a proměnila ji v obrazec ornamentálně stylisovaný.“¹⁸

V 9. století vznikaly při písařských dílnách malířské školy. Jejich žáci cvičili umění kresby na kopírování předloh antických, starokřesťanských a byzantských.

Podle Matějčka nebyl smysl pro ilustraci v raném období karolínském plně vyvinut. To i přesto, že byl posilován antickými, starokřesťanskými a byzantskými předlohami.

Na počátku 9. století se vyskytovaly pokusy o ilustrování bible. Vzorem pro ilustrace byly bible z dob starokřesťanských. Jednou z takových biblí se stala bible vázaná na učeného Alkuina, kterou dnes najdeme v Londýně. Matějček uvádí, že ilustrátorovi Alkuinovy bible se podařilo vystihnout výraz duševního hnutí postav a že jsou tyto ilustrace vyvedeny s určitou dávkou realismu, který nebyl vlastní všem knihám vznikajícím v této době. Realismus Alkuinovy bible předčí například bible chovaná

---

¹⁶ MATĚJČEK, Antonín. Ilustrace. Praha: Jan Štenc, 1931. s. 41

¹⁷ Srov.: MATĚJČEK, Antonín. Ilustrace. Praha: Jan Štenc, 1931. s. 41 - 46

¹⁸ MATĚJČEK, Antonín. Ilustrace. Praha: Jan Štenc, 1931. s. 46

v kostele sv. Pavla v Římě. Míra realistického vyobrazení se odvíjela od toho, kolik dovedl ilustrátor přenést z předlohy do kopie.

V této době začala knižní ilustrace vzkvétat. Byla prováděna technikou perokresby, která se jevila jako prostředek lépe vyhovující požadavkům na ilustrování knih než složitá technika malířská. Jednou z knih, která byla v 9. století ilustrována technikou perokresby, je takzvaný Utrechtský žaltář z Francie. Výtvarník v něm užíval spíše ilusionistických náznaků, myšlenky textu převádí v živý obraz. Daří se mu vystihnout duševních hnutí postav.

V 9. století bylo vyhotoveno mnoho cenných tisků doprovázených perokresebnými ilustracemi a to nejen v knihách sloužících liturgickým účelům. Vedle žaltářů a knih duchovně naučných byla ilustrována i díla duchovní starokřesťanské poesie. Takové knihy lákaly ilustrátory více než knihy s duchovní tematikou. Ilustrovány byly také knihy vědecké a knihy shrnující přírodní vědy antické do rámce křesťanské věrouky.¹⁹

Perokresebné ilustrace převažovaly i v 10. století. (Perokresba je technika, ke které je používáno pera, štětce a tuše či inkoustu. Dříve používaná seříznutá ptačí pera vystřídaly seříznuté dřevěné špalíčky a ty byly později nahrazeny pery inkoustovými s ocelovým hrotem. Tuš je černá krycí tekutina, která byla vynalezena v Číně. Trojan s Mrázem ji v „Malém slovníku výtvarného umění“ charakterizují jako suspenzi sazí v roztoku šelaku s boraxem nebo v roztoku arabské gummy s kafrem.)²⁰

Mnoho jich můžeme nalézt v rukopisech z doby otónské (doba, která se nazývala otónská renesance, představovala přechodné stádium mezi karolínským a románským uměním a trvala zhruba sto let. Její vznik je datován od doby vlády Jindřicha I. Ptáčníka (cca 900) až do ukončení vlády Oty III. (cca do roku 1002).²¹

Ilustrační tendence v době otónské zesílila. Panovníci si objednávali nádherné kodexy, ve kterých byl text doprovázen ilustracemi v celých cyklech. Jednou z nejvýznamnějších dílen, ve které vznikaly bohatě ilustrované knihy, byla dílna kláštera Reichenau na Bodamském jezeře. Díla vznikající v této dílně se co do rozsahu a bohatství ilustrací vyrovnala dílům starokřesťanským a antickým. V této době vznikly mimo jiné i

---

¹⁹ Srov.: MATĚJČEK, Antonín. Ilustrace. Praha: Jan Štenc, 1931. s. 46 - 55

²⁰ Srov.: TROJAN, Raoul; MRÁZ, Bohumír. Malý slovník výtvarného umění. Praha: Fortuna, 1990. 236 s. ISBN 80-7168-329-9. s. 200

²¹ Srov.: MRÁZ, Bohumír. Dějiny výtvarné kultury. Praha: IDEA SERVIS, 2009. 183 s. ISBN 978-80-85970-65-4 s. 156 - 157

první ilustrované knihy legend. Ilustrátoři tak byli nuceni vytvářet obrazy k textům dosud neilustrovaným.²²

Ve 12. století se v románské Evropě rozvíjela ilustrace mnohostranně. Stále se využívalo barevných linií ve štětcem malovaných miniaturách, sklon k linearismu podporoval pěstování perokresby.

Perokresba se vyskytuje velice často a stává se více individuální. Její úroveň je ve 12. století poměrně vysoká. Jednou z nejvýznamnějších škol střední Evropy byla v tomto období škola salcburská. Z jejích dílen pocházela kresba ve stylu výrazného linearismu, který byl podporován živým koloritem. Mezi nejkrásnější díla salcburské školy patří bible admontská (klášterní knihovna v Admontu).

Ke sklonku dvanáctého století došlo ke změně. Na západě v té době vznikl nový výtvarný sloh – sloh gotický. Ten hledal nový vztah k malířství a ilustraci. Zbytek Evropy se mezitím snažil o zesílení sdílnosti ilustrace inspirací v umění byzantském. Kompozice takových kreseb byla dramatičtější, vzrušenější.²³

V 13. století byli románští ilustrátoři postaveni před nové úlohy. Ty souvisely s rozvojem literatury světské, která se v té době šířila z Francie i do východních zemí. I v tomto století se ilustrace ve střední Evropě uchýlila k perokresbě. Ve Francii a Anglii vznikl nový ilustrační sloh. Vznikal typ takzvané obrázkové bible, ve které si ilustrace vyměnila úlohu s textem. Text se tak stal pouhým doprovodem obrazu, zatímco obraz měl mimořádně závažný význam. Ilustrace měly symbolický a alegorický charakter a vysvětlovaly skrytý smysl biblického textu.

V žaltáři Ludvíka sv., který vznikl v polovině 13. století, jsou znatelné snahy o znázornění prostorovosti obrázku. Prostor je naznačen krajinou - skalami, architekturou, detaily interiéru - nábytkem apod. S rozvojem gotického knižního malířství souvisí také uplatňování takzvané droalerie, což jsou figurální ozdoby umístěné na rozvilinách ornamentální soustavy okrajové. Po polovině století se začaly ve Francii a Anglii objevovat perokresebné obrázky lehce kolorované barvou.²⁴

Ve 14. století se probouzela snaha o realistické zobrazování. Ilustrátoři se snažili zachytit trojrozměrnost prostoru hrubou perspektivou zobrazované architektury. *„Bylo nutno získati kresbě přirozenost tvaru, odníti koloritu svébytnou pestrobarevnost, bylo*

---

²² Srov.: MATĚJČEK, Antonín. Ilustrace. Praha: Jan Štenc, 1931. s. 58 - 62

²³ Srov.: MATĚJČEK, Antonín. Ilustrace. Praha: Jan Štenc, 1931. s. 68 - 72

²⁴ Srov.: MATĚJČEK, Antonín. Ilustrace. Praha: Jan Štenc, 1931. s. 74 - 80

nutno pochopiti formální souvislost obrazu jako výseku skutečnosti a dopátrati se zákonnosti vidění a optické reprodukce zrakového vjemu.“²⁵

Ve Francii mezi sebou malíři soupeřili o to, kdo vyhotoví realističtější ilustrace. V takových kresbách byly místo plochého pozadí zobrazeny krajiny a architektura. Koncem 14. století byl díky francouzským královským iluminátorům položen základ pro nastoupení cesty důsledného realismu. Díky tomu se stala Francie ve směru knižní ilustrace vedoucí zemí. Francouzskou ilustrací se inspirovaly – i když se značným zpožděním – také země české. V době vlády Karla IV. (1316 – 1378) se česká knižní ilustrace – stejně tak jako malba nástěnná a desková – povznesla k výši umění tvořivého.²⁶

Těžiště knižní iluminace podle Bohatcové zůstalo v druhé polovině 14. století ve vlastním výtvarném doprovodu textů a v iniciálách, které vyobrazovaly výpravné scény. České iluminované rukopisy dostávají charakteristickou podobu (iluminace je malířská výzdoba středověkých knih). Pro jejich kvalitu je lze snadno odlišit od produktů menších středoevropských skriptorií i od prací velkých škol Francie a Itálie. Jedním z nejvýznamnějších ilustrátorů té doby byl mistr Viatiku.²⁷

V době vlády Václava IV. (1361 – 1419) pak dosáhla knižní kultura svého vrcholu. Václav IV. si nechával na vlastní náklady zhotovovat bohatě zdobené rukopisy. Jádrem jeho sbírky tvořila králova bible, která obsahovala více než 650 ilustrací.²⁸

Ke konci 14. století se začala objevovat nová stylová norma, kterou nazýváme krásný sloh. Charakteristickými znaky pro tento sloh jsou jasná barevnost, lyrismus malířského pojetí a ušlechtilé tvarování draperií.²⁹

V 15. století byly hojně zobrazovány krajinářské motivy odpovídající skutečnosti. Na jeho počátku zaznamenala česká ilustrace v osobě Mistra Antverpské bible mnoho nového. Kompozice krajin byly uzavřené modrou oblohou, která nahrazuje vůbec poprvé plošně barvené pozadí, ztvárnění interiérů bylo správně konstruované. Jeho způsob kresby a malby vynikal neobyčejnou jemností.

Mnoho z ilustrátorů 15. století vyšlo z malířských dílen, ve kterých se rodilo realistické umění nového věku.³⁰

²⁵ MATĚJČEK, Antonín. Ilustrace. Praha: Jan Štenc, 1931. s. 83, 86

²⁶ Srov.: MATĚJČEK, Antonín. Ilustrace. Praha: Jan Štenc, 1931. s. 86 - 92

²⁷ Srov.: BOHATCOVÁ, Mirjam. Česká kniha v proměnách staletí. Praha: Panorama, 1990. 622 s. ISBN 80-7038-131-0. s. 70 - 74

²⁸ Srov.: MATĚJČEK, Antonín. Ilustrace. Praha: Jan Štenc, 1931. s. 92

²⁹ Srov.: BOHATCOVÁ, Mirjam. Česká kniha v proměnách staletí. Praha: Panorama, 1990. 622 s. ISBN 80-7038-131-0. s. 83

³⁰ Srov.: BOHATCOVÁ, Mirjam. Česká kniha v proměnách staletí. Praha: Panorama, 1990. 622 s. ISBN 80-7038-131-0. s. 85

„Důležitým pramenem se pro evropskou knižní malbu už od třetiny 15. století stávalo nově vzkvétající odvětví grafiky a později i tištěná knižní iluminace. Předlohové listy (Díky zavedení tiskařsko-grafických technik bylo možné mechanické rozmnožování předlohových kreseb tištěných na takzvané předlohové listy. To vedlo k usnadnění a urychlení práce ilustrátorů, kteří z těchto kreseb vycházeli při své práci.) si s překvapivou rychlostí získávaly oblibu a téměř neomezený přístup do dílen malířů. (...) Zpočátku tyto oblíbené předlohy jen vystřídaly starší náčrtníkové kresby a malíři s nimi dokázali zacházet ještě dosti volně a s živou invencí. Až postupně se projevíly nevýhody této mechanické pomůcky, která přece jen vedla k příliš pasivnímu spoléhání na cizí práci a ke ztrátě originality.“³¹

V 15. století se objevily knihy tištěné s ilustracemi dřevorytovými, jako levnější varianta knihy rukodílně zhotovené. Byl vynalezen knihtisk (Technika, která používáním tisku z výšky vytváří identické kopie. Nejdůležitější částí celého procesu bylo vynalezení písmolijectví. Vynález knihtisku je připisován řemeslníkovi Johanesu Gutenbergovi. K masovému rozšíření knihtisku došlo kolem roku 1448.), který dočasně zaměstnal ilustrátory při ruční výzdobě inkunábulí. Knižní malba se u nás v tomto období už nikdy nestala jasně dvorským uměním jako tomu bylo za vlády Lucemburků.³²

---

³¹ BOHATCOVÁ, Mirjam. Česká kniha v proměnách staletí. Praha: Panorama, 1990. 622 s. ISBN 80-7038-131-0. s. 107-108

³² Srov.: BOHATCOVÁ, Mirjam. Česká kniha v proměnách staletí. Praha: Panorama, 1990. 622 s. ISBN 80-7038-131-0. s. 108

4. 3. Ilustrace v knize tištěné

Již doba 14. století, ve které docházelo k šíření vzdělanosti, vyžadovala výrobu levnějších knih, které by byly dostupné širším kruhům. Tomu přispělo rozšíření výroby papíru z Itálie do ostatních zemí. Vznikaly písařské dílny, které knihy vyráběly do zásoby a počítaly s trvalým odbytem zásob. Písaři opisovali knihy chvatně, ilustrace prováděli řemeslně vycvičení kreslíři. Knihy byly často ilustrovány za použití vzorů.³³

*„Jednotvárnost této práce volala po zmechanisování výroby, které v textilním průmyslu bylo dávno známo. (...) Užití papíru k otisku kresby do dřeva vyřezané bylo v té chvíli věcí nejbližší příležitosti.“*³⁴ Autor uvádí, že se bezpečně neví, kde a kdy k takovému tisku došlo. Pravděpodobně šlo ale o oblast franko-flámskou, ve které se dochovaly nejstarší štočky a otisky na papíru.

Takový tisk z dřevěné předlohy předcházel vynálezu knihtisku, který se vyvinul až v polovině 15. století. První dřevořezové ilustrace v knize tištěné pohyblivými literami se objevily asi v šedesátých letech 15. století. Dřevořez ovládl ilustraci až do 17. století.³⁵

*„Špalíček (zejména z hruškového dřeva), vyhlazený do roviny podél let, se nožem a jemným dlátem vyhloubil v místech, kde měl obraz zůstat bílý. Vyvýšená místa pak tiskla (takzvaný tisk z výšky).“*³⁶

Obraz vzniklý natisknutím štočku byl pouze konturový. Bylo počítáno s tím, že obrázek bude kolorován ručně nebo šablonou.

V letech sedmdesátých zobecněla ilustrace v tiskařských dílnách například v Nizozemí, Německu, Itálii či Francii. Ilustrace měly v jednotlivých zemích rozdílnou úroveň. V Nizozemí byla ilustrace na rozdíl od zemí německých, ve kterých byla kresba prováděna hrubým a schematickým způsobem, utvářena jako organizovaný obraz podle výtvarných zásad. Dřevořez byl bohatě zpracováván. Nizozemská ilustrace zasáhla díky pokusu o zavedení modelujících čar do obrysové kresby do vývoje ilustrace grafické.³⁷

V osmdesátých letech 15. století došlo k upevnění a prohloubení ilustračního slohu. *„Renesanční umění vlášské dalo dřevořezu čistý, plynňý obrys, objímající tvary realisticky*

³³ Srov.: MATĚJČEK, Antonín. Ilustrace. Praha: Jan Štenc, 1931. s. 100

³⁴ MATĚJČEK, Antonín. Ilustrace. Praha: Jan Štenc, 1931. s. 100

³⁵ Srov.: MATĚJČEK, Antonín. Ilustrace. Praha: Jan Štenc, 1931. s. 100

³⁶ BOHATCOVÁ, Mirjam. Česká kniha v proměnách staletí. Praha: Panorama, 1990. 622 s. ISBN 80-7038-131-0. s. 117

³⁷ Srov.: MATĚJČEK, Antonín. Ilustrace. Praha: Jan Štenc, 1931. s. 106

chápané, a účast dovedných kreslířů na ilustraci knih zajišťovala italské knize místo obzvláště význačné.“³⁸

Z osmdesátých let 15. století pochází první česká tištěná ilustrovaná kniha Ezopa život s fabulemi, který vyšel roku 1488. O rok později vyšla dřevořezy zdobená Kutnohorská bible. Obsahovala 116 dřevořezů. Podle Bohatcové spočívá význam českých prvotiskových ilustrací ve snaze tiskařů pozvednout výrobky českého knihtisku na úroveň zahraniční.³⁹

Kolem roku 1500 začala v italské ilustraci oproti obrysovému dřevořezu vítězit technika tzv. šrafovaného dřevořezu, která posílila modelaci světla a stínu. Umění překonalo analytický realismus rozšířený v 15. století a směřovalo k formě velkorysé.

Koncem století začali na knižních ilustracích v Německu spolupracovat také malíři a školení kreslíři, kteří sblížovali ilustrační grafiku se soudobým uměním. Malíři měli na techniku dřevořezu vysoké požadavky, mnohem vyšší, než jaké měli jejich řemeslní předchůdci. Díky tomu byli rytci nuceni faksimilovat složité kresby co nejpřesněji a tím dodávali dřevořezu nový grafický charakter.⁴⁰

Mezi výtvarníky, kteří hledali v grafice rovnocenný prostředek malbě, patřil například Albrecht Dürer (1471 – 1528). Ve své době patřil díky svým dřevorytům mezi největší umělce. Jeho pracemi byl určen osud německé ilustrační grafiky, která dosáhla v druhé čtvrtině 16. století klasické výše. Mnozí umělci šli v jeho stopách. Matějček uvádí, že dokonce mnozí z takových umělců upadali do závislosti na grafickém stylu Albrechta Dürera a ztráceli schopnost vlastního výtvarného vidění a vyjadřování.⁴¹

Koncem 16. století došlo po celé Evropě k rozšíření mědirytiny a leptu na úkor lineárního dřevořezu.

---

³⁸ MATĚJČEK, Antonín. Ilustrace. Praha: Jan Štenc, 1931. s. 108

³⁹ Srov.: BOHATCOVÁ, Mirjam. Česká kniha v proměnách staletí. Praha: Panorama, 1990. 622 s. ISBN 80-7038-131-0. s. 142 - 143

⁴⁰ Srov.: MATĚJČEK, Antonín. Ilustrace. Praha: Jan Štenc, 1931. s. 130 - 132

⁴¹ Srov.: MATĚJČEK, Antonín. Ilustrace. Praha: Jan Štenc, 1931. s. 136 - 142

4. 4. Ilustrace v knize 17. a 18. století

V 17. století převažovala v knižní ilustraci technika rytiny a leptu. Doba baroka omezila knižní ilustraci na minimum. Kniha byla v této době díky technickým nesnázím, které představovalo užívání ilustrací rytých a leptaných do kovu, nucena vzdáti se ilustrací. Pořizování rytin a jejich otisky knihy značně zdražovaly.

17. století kladlo na ilustraci nové požadavky. Nově docházelo k odpoutání titulního obrazu od titulního listu, takže knihy měly dvě strany ozdobné.

Jedním z nejvýznamnějších grafiků, který zasáhl i do ilustrace knižní, byl Petr Pavel Rubens (1577 – 1640). Vytvářel kresby pro nakladatele Baltazara Moreta v Antverpách. Moretovi rytci vytvářeli reprodukce Rubensových návrhů. Sám Rubens na jejich práci dohlížel. Jeho příklad však nebyl dále následován.⁴²

„Úsilí o zvýšení umělecké úrovně barokní knihy, které se projevilo v Holandsku v 17. stol. zásluhou rodiny Elzevirů, směřovalo spíše k zlepšení grafické stránky knihy než k její výtvarné výzdobě a také německá střediska znova zkvetlého nakladatelského ruchu, Augšpurk a Norimberk, obešla se bez spolupráce vynikajících umělců a ilustrátorů. Reprodukční rytina, dospívající v oblasti reprodukce obrazů k větší a větší dokonalosti a virtuositě, odnímalá jako výnosné grafické řemeslo knižnímu umění nejlepší rytce a slabý styk malířského umění s knihou uvolnil se po polovině 17. stol. docela. Ilustrace knižní zdála se býti věcí vývojem nadobro překonanou, když nastal obrat, který vracel ilustraci její stará práva a který získal jí znova staré spojení se soudobým uměním malířským.“⁴³

Ke znovuzrození ilustrace došlo ve Francii, která byla přesycena monumentálními díly 17. století. Došlo k tomu za vlády Ludvíka XV. (1710 – 1774). Vývoj směřoval od patosu, vznešenosti a teatrální monumentality k zobrazení všedních každodenních činností, drobných radostí, skutečnosti. V 18. století – v době rokoka - prošla knižní ilustrace pronikavým obrozením a stala se svébytným grafickým obrazem. Na knižních ilustracích spolupracovali i vynikající malíři té doby.⁴⁴

„Jest trvalou zásluhou rokoka, že zasnoubilo znovu umění s knihou, že vrátilo knize hodnotu díla uměleckého a učinilo z ní zrcadlo doby a zároveň citlivého ukazovatele uměleckých sklonů a vkusu dobového. Obnovené ilustraci rokokové přísluší pak čestný titul

⁴² Srov.: MATĚJČEK, Antonín. Ilustrace. Praha: Jan Štenc, 1931. s. 157 - 164

⁴³ MATĚJČEK, Antonín. Ilustrace. Praha: Jan Štenc, 1931. s. 167 - 168

⁴⁴ Srov.: MATĚJČEK, Antonín. Ilustrace. Praha: Jan Štenc, 1931. s. 168

*věrného ličitele života doby, závodícího s projevem slovesným o věrné a při tom ryze umělecké zachycení fyzické i duchovní podoby doby.*⁴⁵

Umělci 18. století pracovali ruku v ruce nejen s rytci svých předloh, ale také s tiskaři a knihvazači. Kniha se stala umělecko-řemeslným produktem. Vzrostla poptávka po krásných knihách, produkce knih se zvyšovala. Nezbytnou součástí takové knihy byly i ilustrační malebné kresby. Mezi významné výtvarníky tohoto období patřil Antoine Watteau (1684 – 1721). Ten, jak uvádí Matějček, vytkl ilustrátorům, jaké požadavky mají při práci plnit, aby se jejich ilustrace staly skutečným uměním.⁴⁶

Ačkoliv sám Watteau do ilustrační práce nezasahoval, rytci jeho obrazů vytvořili školu, v níž: „(...) závodilo rydlo se štětcem o vystižení koloristických a světelných hodnot malířské formy.“⁴⁷ Vliv Watteaua na rokokovou knižní ilustraci byl velmi významný.

Francie se stala v 18. století vedoucí zemí, jejíž knihu napodobovaly všechny evropské země včetně Itálie.

Změna ve francouzské knižní ilustraci nastala za vlády Ludvíka XVI. (1754 – 1793). Ta se projevovala zejména po roce 1780. Ilustrace měla být prodchnuta novým patosem a žádala rozchod se sensualismem. (Sensualismus ve výtvarném umění je v knize Trojana a Mráze „Malý slovník výtvarného umění“ vykládán jako přednostní uznávání smyslového vnímání, ve kterém jsou jediným zdrojem poznání vjemy). Do její podoby zasáhl klasicismus.

V době francouzské revoluce byly knihy zbaveny hodnotného uměleckého doprovodu. Na ilustracích pracovali grafičtí řemeslníci prostí uměleckého svědomí a ilustrace se stala opět řemeslem.⁴⁸

Jedním z nejvýznamnějších umělců narozených v 18. století byl Angličan William Blake. Působil jako grafik, malíř a spisovatel. Od roku 1772 se učil v rytecké dílně mistra Jamese Basireho. V Blakeových grafikách je znatelný vliv náboženství. V roce 1784 si otevřel vlastní tiskárnu a začal spolupracovat s nakladatelem Josephem Johnsonem.⁴⁹

---

⁴⁵ MATĚJČEK, Antonín. Ilustrace. Praha: Jan Štenc, 1931. s. 171 - 172

⁴⁶ Srov.: MATĚJČEK, Antonín. Ilustrace. Praha: Jan Štenc, 1931. s. 170 - 176

⁴⁷ MATĚJČEK, Antonín. Ilustrace. Praha: Jan Štenc, 1931. s. 176

⁴⁸ Srov.: MATĚJČEK, Antonín. Ilustrace. Praha: Jan Štenc, 1931. s. 176 - 192

⁴⁹ Srov.: http://www.artmuseum.cz/umelec.php?art_id=160 , 11.4. 2012, 14:43

4. 5. Ilustrace v knize 19. a 20. století

„Neschopnost klasicismu vytvořit nový styl ilustrační byla by uvrhla ilustrační umění v době okolo roku 1800 v zánik, nebýt nového podnětu, který umělecky i technicky předbíhal dobu a osvědčil svou životnost po celé století další až do doby, kdy rukodílnou práci grafickou nahradila technika mechanická a chemická. Šlo o obnovu dřevorytu jako techniky reprodukční, a to na novém základě technickém.“⁵⁰

V době baroka používaná technika rytiny a leptu bránila obnově starého dřevořezu. Na přelomu 18. a 19. století byly vyvíjeny snahy o jeho opětovné prosazení. Mezi výtvarníky, kteří usilovali o návrat techniky dřevorytu, patřil anglický grafik Thomas Bewick (1754 – 1828), který byl zároveň návrhatelem i grafickým prováděčem svých ilustrací. Svým snažením se zasloužil o umělecký rozmach ilustrace. Bewick byl kreslířem i ilustrátorem v jedné osobně, což se nepodařilo jeho následovatelům. V 19. století, jako i v době pozdní gotiky, renesance a baroka, rozešla se práce umělce a grafika a konečný výsledek byl závislý na jejich vzájemné spolupráci a kázni. Ilustrátoři kreslili přímo na štoček a rytec vyryl faksimile jeho kresby. Takový styl práce převažoval až do třicátých let.⁵¹

V první třetině 19. století bylo v Paříži zahájeno první vydávání ilustrovaného časopisu, který byl pojmenován *Magazin Pittoresque*. Tento časopis zaměstnával nejlepší rytce své doby.⁵²

Někteří umělci se nechtěli spoléhat na spolupráci s rytci a tvořili tak vlastní grafické umění. Volili pro svou práci lept a - pro ilustraci nepříliš se hodící techniku - akvatintu.

„Umělci, žárliví na svůj umělecký rukopis a žádostiví přímého projevu grafického, ohlíželi se proto po technice vyhovující všem těmto požadavkům. Náhoda chtěla tomu, že vynález litografie Pražana A. Senefeldy (1796) vyšel v pravý čas vstříc této umělecké potřebě. Jakkoliv bylo tu a tam užíváno litografie k účelům reprodukčním od počátku 19. století, přece nabyla významu uměleckého teprve v době okolo r. 1820, kdy umělci počali ovládati novou techniku do té míry, že byla jim poddajným prostředkem výrazovým.“⁵³

Matějček uvádí, že v době napoleonské se litografie masově rozšířila i přes své nedostatky, jakými byl například dvojitý tisk. Litografický obraz bylo tak možno použít buď jako přílohu nebo jako doprovod textu na listě titulním. Pro ilustrování knih menšího

⁵⁰ MATĚJČEK, Antonín. Ilustrace. Praha: Jan Štenc, 1931. s. 197 - 200

⁵¹ Srov.: MATĚJČEK, Antonín. Ilustrace. Praha: Jan Štenc, 1931. s. 197

⁵² Srov.: MATĚJČEK, Antonín. Ilustrace. Praha: Jan Štenc, 1931. s. 202 - 203

⁵³ MATĚJČEK, Antonín. Ilustrace. Praha: Jan Štenc, 1931. s. 216 - 217

formátu se hodil stále lépe dřevoryt. Litografická technika byla od třicátých let používána také pro časopisy, které jí vyhovovaly svým formátem. Své vlastní poslání našla technika litografie v časopisech politické a kulturní satiry. Jedním z nejvýznamnějších tvůrců karikatury byl v té době Honoré Daumier (1808 – 1879), jehož první litografie vyšly v časopise La Silhouette.⁵⁴

Litografie začala být od roku 1870 nahrazována technikami mechanickými. Roku 1876 publikoval nakladatel Ch. Gillot svůj vylepšený technický proces leptu a nechal si jej patentovat.⁵⁵

Litografie byla používána pro knižní ilustrace až do padesátých let dvacátého století. Koncem 20. a začátkem 21. století se pro tvorbu ilustrací začaly hojně využívat techniky počítačové – vznikají ilustrace pomocí tabletů, ilustrace vektorové grafiky, 3D ilustrace, výtvarníci dále využívají pro svou tvorbu digitálních kamer, skeneru, Corelu, kombinovaných technik, tisků z koláží, asambláže, americké retuše, malby, kresby, grafických technik, fotografií digitálních i klasických, fotokoláží, pracují s Photoshopy, Adobe Illustrator, ve kterých svá díla dále upravují. Ilustrace rozšířily svou působnost na reklamní plochy, noviny, časopisy, firemní loga, filmový průmysl, animace aj.

Steve Heller v knize „Illustration Now! Volume 2“ uvádí, že ilustrace prošla za uplynulých šedesát let mnohými změnami. A to nejen ve svých technikách provedení ale také tím, co znázorňuje. Podle něj nejde již tolik o kompromis mezi realistickým a literárním podáním pasáží textu, jak tomu bylo ještě v půlce dvacátého století. Ilustrace se stává více intelektuální, symbolistickou, alegorickou, abstraktní a psychologizující. Heller zmiňuje příklad vzniku nových jedinečných stylů v ilustraci – vznikem Push Pin Studios v roce 1955 došlo ke znovuzavedení starých stylů jakými jsou například art nouveau, art deco atd. Propojením jejich charakteristických znaků došlo ke vzniku současných moderních stylů. Ilustrátor Christoph Niemann zdůrazňuje, že v dnešní době žádá velké procento novin a magazínů různorodé ilustrace. Dobrý ilustrátor podle něj musí rozumět kontextu a nemusí se dále starat o to, jestli čtenář pochopí a dešifroval jeho ilustraci.⁵⁶

Podle Wiedermanna představují v dnešní době nejzajímavější místo pro trh s ilustracemi kromě Anglie, Německa či Japonska hlavně Spojené státy americké. New York se stal domovem mnoha výtvarníků z celého světa. Svá díla prezentují v galeriích,

---

⁵⁴ Srov.: MATĚJČEK, Antonín. Ilustrace. Praha: Jan Štenc, 1931. s. 217 - 224

⁵⁵ Srov.: MATĚJČEK, Antonín. Ilustrace. Praha: Jan Štenc, 1931. s. 343

⁵⁶ Srov.: WIEDERMANN, Julius. Illustration Now! Volume 2. Köln: Taschen, 2007. 480 s. ISBN 978-3-8228-3016-1. s. 6 - 8

vytváří své vlastní internetové stránky, kde prezentují svou tvorbu.⁵⁷ Mezi tyto výtvarníky patří například Isabele Dervaux, Seounghyon Cho, Esther Casas Roura, Cecilia Carlstedt, Stephen Campbell, Steve Brodner, Cathie Bleck, R.O. Blechman aj.

---

⁵⁷ WIEDERMANN, Julius. Illustration Now! Volume 3. Köln: Taschen, 2009. 447 s. ISBN 978-3-8365-1487-3 s. 7

5. Komiks

„(...) název *comics* je odvozen od formy amerického periodického tisku přelomu 19. a 20. století, jehož obsahem byly humorné příběhy, ať už v textové, obrazové nebo kombinované podobě. (...) Obecně je komiks narativní technikou založenou na sledu obrazů (nejčastěji kreseb, maleb, fotografií nebo koláží), jež jsou většinou doplněny textem.“⁵⁸

Jinými slovy je komiks souborem obrazů často doplněných textem, které na sebe navazují a tento soubor vytváří příběh. Jednotlivá okna komiksu bývají nejčastěji řazena vedle sebe. Doprovodný text může být vepsán buďto přímo do samotného obrazu (nazývaného též panel či viněta) do takzvaných bublin a nebo je možné napsat ho do volného prostoru pod obrazem. Typickým znakem komiksu bývá používání značek a symbolů, které vyjadřují pohyb, zvuk, náladu protagonisty apod.

Tomáš Pospiszyl ve svém příspěvku „Vzpoura mozků – Komiks a ideologie 20. století“ v knize „Možnosti vizuálních studií Obrazy – texty – interpretace“ dělí komiksy na dva typy. První typ se nazývá comic strip. Takový komiks mívá podobu pruhu, ve kterém je řazeno několik na sebe dějově navazujících obrazů. Tento typ komiksu nalézá nejčastěji uplatnění v novinách či časopisech. Druhým typem komiksu je takzvaný comic book, který je rozsáhlejší a tvoří samostatný sešit. Takový sešit pak může obsahovat jeden nebo více příběhů. Komiksy se později začaly propojovat s filmem.

Komis jako takový vznikl koncem devatenáctého století v USA. Za předchůdce komiksu lze ale považovat již staré egyptské nástěnné malby či pásové reliéfy na římských oslavných sloupech (například Trajánův sloup). Tomáš Pospiszyl odůvodňuje přirovnávání moderního komiksu k historickému umění takto: „*Takto rozsáhlé pojetí genealogie komiksu svědčí nejen o historicky běžném rozšíření narativních technik kombinujících sekvence obrazů a textu, ale především o snaze komiksu ospravedlnit svou existenci a dát ji do souvislosti s díly výtvarného umění nezpochybnitelné kvality.*“⁵⁹

„*Jako jeden z mezníků při zrodu dnešního pojetí komiksu bývá nejčastěji uváděna kniha švýcarského umělce Radolpha Töpffera *Historie de M. Jabot*, do které autor sebral*

---

⁵⁸ FILIPOVÁ, Marta; RAMPLEY Matthew. Možnosti vizuálních studií Obrazy – texty – interpretace. Brno: Společnost pro odbornou literaturu a Masarykova univerzita, 2007. 254 s. ISBN 978-80-87029-26-8. s. 136

⁵⁹ FILIPOVÁ, Marta; RAMPLEY Matthew. Možnosti vizuálních studií Obrazy – texty – interpretace. Brno: Společnost pro odbornou literaturu a Masarykova univerzita, 2007. 254 s. ISBN 978-80-87029-26-8. s. 139

v roce 1833 své starší časopisecké kresby doplněné textem⁶⁰ Za první komiks v pravém slova smyslu bychom mohli označit dílo *The Yellow Kid* od Richarda Feltona Outcaulta z přelomu devatenáctého a dvacátého století.

Komiks byl dlouhá léta - jako i další produkty populární kultury - považován za pokleslý druh zábavy. Byl řazen do takzvané nízké kultury. Kultury takové, která je určena pro širokou a méně vzdělanou veřejnost. V průběhu dvacátého století byl komiks napadán a cenzurován. Terčem kritiky se stávala jeho údajná úpadkovost, obsah příběhů či jeho specifická forma. Komiks byl také často podrobován kontrole se strany moci pro jeho ztvárňování ideologických sporů a politických aspektů společenského života. K jeho docenění jako rovnocenného výtvarného projevu došlo až v posledních letech a to díky konzistentnímu působení uměleckých směrů konce dvacátého století.

Tvorbě komiksů se ve dvacátém století věnovalo několik významných umělců. Mezi ně bychom mohli zařadit například Lyonela Feiningera. Někteří z nich se nechali komiksem inspirovat. Mezi takové umělce patří například Pablo Picasso, Joan Miró či Stuart David. Mezi nejvýznamnější zahraniční umělce zabývající se komiksovou tvorbou patří například Max Andersson, Jim Davis, Alan Moore či Stan Lee. Z českých umělců se komiksem zabývali (či stále zabývají) například Kája Saudek, Štěpán Mareš či Jiří Grus. Za jeho průkopníky u nás jsou považováni Ondřej Sekora a Josef Lada. Za nejpopulárnější český komiks je pokládán komiksový seriál *Rychlé šípy*, který byl vydáván *Mladým hlasatelem* od roku 1938.⁶¹

Od roku 2000 vychází v Čechách občasník *AARGH!*, který je celý věnován komiksu a komiksovým tvůrcům z celé Evropy.

---

⁶⁰ FILIPOVÁ, Marta; RAMPLEY Matthew. Možnosti vizuálních studií *Obrazy – texty – interpretace*. Brno: Společnost pro odbornou literaturu a Masarykova univerzita, 2007. 254 s. ISBN 978-80-87029-26-8. s. 140

⁶¹ Srov.: FILIPOVÁ, Marta; RAMPLEY Matthew. Možnosti vizuálních studií *Obrazy – texty – interpretace*. Brno: Společnost pro odbornou literaturu a Masarykova univerzita, 2007. 254 s. ISBN 978-80-87029-26-8. s. 135 - 152

6. Ilustrace pro děti a mládež

6. 1. Historický vývoj české ilustrace pro děti a mládež

Historickým vývojem české ilustrace pro děti a mládež se zabývá Blanka Stehlíková ve své knize „Cesty české ilustrace v knize pro děti a mládež“. Počátky české dětské ilustrace zasazuje ve shodě s Františkem Holešovským již do doby Jana Amose Komenského. Jeho „Orbis pictus“ je chápán jako dílo, ve kterém Komenský docenil význam obrazu v knize pro děti i přesto, že se mu záměr umělecké ilustrace nepodařilo plně realizovat. Holešovský dále zmiňuje Atzerodtovy „Příběhy a hovory pro děti“ z roku 1825.

Podle Jana Kumpéry je Komenského „Orbis sensualium pictus“ první obrázkovou učebnicí pro děti. V knize „Jan Amos Komenský“ dále uvádí, že sepsání knihy tohoto typu měl Komenský v plánu již v roce 1647. Ilustrace měl k učebnici vyhotovit Václav Hollar. Česká verze díla „Orbis sensualium pictus“ vyšla poprvé v roce 1685 v Levoči pod názvem „Svět viditelný“. V Čechách byl „Orbis sensualium pictus“ poprvé vydán v roce 1833 v Hradci Králové. Obrázky byly zhotoveny technikou dřevorytu. Podle Komenského návrhů je zhotovil rytec Paul Kreutzberger.⁶²

Za zakladatele české – tedy specificky národní – ilustrace a s ní i ilustrace dětské knihy chápe Stehlíková Mikoláše Alše. Ten podle ní pochopil ilustrace určené dětem jako odpovědný umělecký úkol a to i přes to, že svá díla mohl uplatnit pouze v časopisech a kalendářích. Stehlíková oceňuje, že jsou Alšova tvorba ilustrativní a realistická.⁶³

Alšova tvorba je Františkem Holešovským v jeho knize „Ilustrace pro děti – tradice, vztahy, objevy“ popisována jako ilustrace určená dospělým, kterou dětská kniha přijala za svou. Mezi takové umělce lze zařadit kromě Alše také Hanuše Schwaigera, Vojtěcha Preissiga, Jaroslava Panušku, Antonína Pelce aj.⁶⁴

Na přelomu 19. a 20. století se zrodilo hnutí za krásnou knihu. To soustředilo okruh umělců a estetiků, kteří začali knihu chápat jako svébytný estetický celek.

---

⁶² Srov.: KUMPERA, Jan. Jan Amos Komenský. Ostrava - Praha: Nakladatelství svoboda, 1992. 372 s. ISBN 80-85498-03-0 s. 278 - 279

⁶³ Srov.: STEHLÍKOVÁ Blanka. Cesty české ilustrace v knize pro děti a mládež. Praha: Albatros, 1984. s. 12 - 13

⁶⁴ Srov.: HOLEŠOVSKÝ, František. Ilustrace pro děti – tradice, vztahy, objevy. Praha: Albatros, 1977. s. 49 - 50

Pro českou dětskou ilustraci bylo podle Stehlíkové v době přelomu 19. a 20. století nejvýznamnější manifestační vystoupení českých umělců na pomoc dětské knize: „*V roce 1903 vydal náš tehdy nejavantgardnější umělecký spolek, Sdružení výtvarných umělců Mánes, ve svém časopise Volné směry jako soubor ilustrovaných textů nazvaný Snih. Na obrazovém doprovodu se podílela řada uznávaných umělců, například Mikoláš Aleš, František Kupka, T. F. Šimon, Ladislav Šaloun, Jan Kotěra a Stanislav Sucharda. Jejich pozornost věnovaná ilustraci pro děti souvisela na jedné straně s obrodou knižního umění a na druhé straně také s hnutím za estetickou výchovu.*“⁶⁵ Tyto realizace znamenaly podle ní ve své době významný kulturní počín.⁶⁶

V meziválečném období došlo k oživení ediční činnosti. Ve dvacátých a třicátých letech projeví hlubší zájem o dětskou knihu takové osobnosti jako byl Josef Lada, Josef Čapek, Cyril Bouda, Zdeněk Burian, Václav Fiala, Milada Marešová, Ondřej Sekora. Ke konci třicátých let pak Jiří Trnka, Adolf Zábranský či Antonín Strnad. V tomto období došlo k výraznému vývoji české autorské pohádky. Mnozí z jmenovaných výtvarníků byli zároveň spisovateli. Své knihy vydával například Josef Lada (O chytré kmotře lišce, Bubáci a hastrmani, aj), Jiří Trnka (Zahrada), Ondřej Sekora (Uprchlík na ptačím stromě, Brouk Pytlík, Ferda Mravenec aj.).

Holešovský řadí tuto generaci umělců mezi výtvarníky s klasickým projevem v ilustraci. Trnku, Strnada a Zábranského klasifikuje autor jako ilustrátory takzvané nové vlny z konce první republiky. Ti podle něj hledali a nalézali projevy usilující současně o novost, hodnotu a trvání. Navzdory tomu ale dále uvádí, že v době dvacátých a třicátých let dvacátého století došlo

k poměrně dlouhodobému úpadku umělecké ilustrace pro děti, kdy se ilustraci nedostávalo umělecké funkce.

V této době za vedle klasické pohádky a říkadel začala prosazovat pohádka moderní. Ilustrátory moderní pohádky byli například Josef Lada, Ondřej Sekora či Josef Čapek. Ilustrováním dobrodružné literatury se zabýval například Zdeněk Burian, Josef Novák a František Tichý.

---

⁶⁵ STEHLÍKOVÁ Blanka. Cesty české ilustrace v knize pro děti a mládež. Praha: Albatros, 1984. s. 15

⁶⁶ Srov.: STEHLÍKOVÁ Blanka. Cesty české ilustrace v knize pro děti a mládež. Praha: Albatros, 1984. s. 15

V meziválečných letech došlo k posunu funkce dětských ilustrací. Ilustrace přestala fungovat jako pouhý doprovod a pomůcka pro vysvětlení textu čtenáři a stala se zcela rovnocennou a na textu nezávislou složkou.⁶⁷ Tento trend trvá až do současnosti.

Po roce 1945 byl kladen důraz na výchovnou funkci ilustrací pro děti a mládež. V roce 1949 vzniklo v Čechách Státní nakladatelství dětské knihy později pojmenované Albatros.⁶⁸

Zpočátku určovali podobu dětské ilustrace ti výtvarníci, kteří byli činní již mezi dvěma světovými válkami. Jejich výtvarný pohled, který se zformoval v meziválečné době, se nyní dále rozvíjel a částečně měnil díky vlivu nových výtvarných tendencí. Mezi takové umělce patřili například Karel Svolinský, Antonín Strnadel, Jiří Trnka, Adolf Zábranský či Cyril Bouda.

I v této poválečné době dávali čeští výtvarníci přednost říkadlům, veršům a klasické pohádce. Mnozí z meziválečné generace získali za ilustrace četná domácí i mezinárodní ocenění. Patřil mezi ně například Jiří Trnka, Josef Lada, Karel Svolinský, Adolf Zábranský a mnozí další.⁶⁹

Výrazný rozvoj zažila také naučná literatura a to uměleckonaučná či populárně vědecká. V takové literatuře se: „(...) uplatňuje exaktní vědecká kresba, jež vytvořila samostatnou disciplínu – jejími průkopníky jsou například Zdeněk Burian a Antonín Pospíšil, z mladých autorů se jí věnuje Květoslav Hisek, František Severa aj. Ale nejvíc nového se projevilo v naučných knížkách pro malé děti, kde obraz hraje dominantní úlohu. (...) Podíl výtvarníka v těchto typech knih stále roste a nabývá vážnosti. Výtvarný umělec hledá nejracionálnější a nejúčinnější formy, působí často již při koncipování knihy, stále víc tu hraje roli hlavního architekta.“⁷⁰

Holešovský uvádí: „(...) uměleckovzdělávací kniha pro děti počítá dnes ponejvíc s komplexem ilustračních proudů, v nichž má podíl fotografie, dokumentační materiál, informativní nákres a diagram, ale i umělecká ilustrace. Vedle vlastního ilustrátora tu vystupuje výtvarník odpovídající za souhrn knižní výpravy, v níž vlastní umělecká ilustrace zpravidla už neplní zjevně noetickou funkci. Také v ostatních žánrech dětské knihy se posouvá noetická funkce do pozadí – to platí o povídkách z přírody, o povídkách o dětech a

⁶⁷ Srov.: STEHLÍKOVÁ Blanka. Cesty české ilustrace v knize pro děti a mládež. Praha: Albatros, 1984. s. 18 - 20

⁶⁸ Srov.: STEHLÍKOVÁ Blanka. Cesty české ilustrace v knize pro děti a mládež. Praha: Albatros, 1984. s. 25

⁶⁹ Srov.: STEHLÍKOVÁ Blanka. Cesty české ilustrace v knize pro děti a mládež. Praha: Albatros, 1984. s. 28 - 32

⁷⁰ STEHLÍKOVÁ Blanka. Cesty české ilustrace v knize pro děti a mládež. Praha: Albatros, 1984. s. 31

*klasické literatuře, dokonce i o knihách pro nejmenší. Ve specifickém vychýlení to může platit o i ilustraci dobrodružné literatury.*⁷¹

V šedesátých letech dvacátého století zaznamenala intenzivní rozvoj pohádka umělá, která kladla před výtvarníky nové úkoly. Zároveň s opadnutím zájmu o klasickou literaturu se pozornost ilustrátorů obrátila také na dobrodružnou literaturu, dívčí román aj.

V těchto letech se v ilustraci uplatnily i jiné než kresebné techniky. V knihách určených dětem a mládeži se stále častěji objevovaly grafické techniky, dřevoryty, fotokoláže. Techniky dřevorytu užíval ve své tvorbě například Zdeněk Mězl, s fotokolážemi pracoval Pavel Brom.⁷²

Mimo jiné byl zdůrazněn požadavek výtvarnosti na úkor ilustrativnosti, což povýšilo ilustraci dětské knihy na úroveň volné tvorby. Díky tomu se začala namísto přepisu skutečnosti uplatňovat abstrakce, realistický detail i symbolická kresba. V ilustraci dominovala fantazie, imaginace. Na ilustracích se významně se podíleli umělci, kteří pracovali zároveň pro kreslený film.

Trend abstrahujícího a fantazijního ztvárnění ilustrací pokračuje až do současnosti. Ilustrátoři využívají kromě tradičních výtvarných technik jakými jsou kresba a malba také technik počítačových. Svě ilustrace různě upravují, experimentují s nimi a propojují je s textem (například Petr Sís). Ilustrace jsou díky tomu velmi rozmanité. Obraz je dnes často mnohdy dominantnější než samotný text, který se stává doplňkem obrazu. K nejvýznamnějším ilustrátorům současnosti patří například Petr Sís, Květa Pacovská či František Skála.

Dětská kniha je podle Stehlíkové živým organismem, který se stále vyvíjí. Připomíná, že se na ilustraci pro děti podílí několik generačních vrstev. To představuje širokou škálu osobitých výtvarných projevů i přístupů k dětskému čtenáři.⁷³

---

⁷¹ HOLEŠOVSKÝ, František. Ilustrace pro děti – tradice, vztahy, objevy. Praha: Albatros, 1977. s. 36

⁷² Srov.: STEHLÍKOVÁ Blanka. Cesty české ilustrace v knize pro děti a mládež. Praha: Albatros, 1984. s. 43-44

⁷³ Srov.: STEHLÍKOVÁ Blanka. Cesty české ilustrace v knize pro děti a mládež. Praha: Albatros, 1984. s. 43-45

6. 2. Medailony vybraných českých ilustrátorů literatury pro děti a mládež

Born Adolf

12.6. 1930 České Velenice

Grafik, ilustrátor knih a karikaturista. Od roku 1949 do roku 1950 studoval na pedagogické fakultě Karlovy university obor výtvarné výchovy. V roce 1950 přešel na umělecko-průmyslovou školu. Pod vedením profesora Antonína Pelcla. Born i jeho profesor přešli na akademii výtvarných umění, kde v roce 1955 ukončil svá studia. Za své karikatury byl Born oceněn několika cenami. Mezi nimi například Geertsův pohár na mezinárodní výstavě karikatury v Bruselu (1968), I. Cenu na Mezinárodním festivalu karikatury v Itálii (1970) či Cenu Svazu tureckých karikaturistů v Istanbulu (1975). Později se Born začal věnovat ilustrativní tvorbě. Jeho ilustracemi jsou doprovázeny například tyto knihy – Mach a Šebestová (Macourek), Kytice (Erben), Válka s mloky (Čapek), Trampoty pane Tenkrát (Hašek) a další. Born zasáhl i do animovaného filmu (Mach a Šebestová, opička Žofka a její přátelé, ze života ptáků atd.). Déle je autorem kreslených titulků k filmům jako Což takhle dát si špenát, jak básníci přicházejí o iluze, Jak utopit doktora Mráčka aj.⁷⁴

Burian Zdeněk

12.2. 1905 Kopřivnice na Moravě – 1. 7. 1981 Praha

Malíř, ilustrátor. Burian patří mezi významné české malíře a ilustrátory, známý svými archeologickými výtvarnými rekonstrukcemi. Po absolvování měšťanské školy byl v roce 1919 přijat na Akademii výtvarných umění. Mezi jeho profesory patřili Max Švabinský, Jakub Obrovský a Vlaho Bukovac. Studia předčasně ukončil a začal pracovat jako ilustrátor pro edici Země a lidé a měsíčník Širý svět. Mezi jeho první zakázky na knižní ilustrace patřila kniha Dobrodružství Davida Balfoura (Stevenson). V průběhu dvacátých let spolupracoval Burian s nakladatelstvím Josefa Richarda Vilímka. Mezi knihy ilustrované Burianem patří například Lovci mamutů (Štorch), Hoši od Bobří řeky (Foglar), Kniha mamutů, Pravěká zvířata, Pravěký člověk aj. (Augusta). V roce 1947 se Burian stal

---

⁷⁴ Srov.: HOLEŠOVSKÝ, František. Čeští ilustrátoři v současné knize pro děti a mládež. Praha: Albatros, 1989. s. 37, <http://www.creativoas.cz/adolf-born.php>, 28.3. 2012, 10:40

členem Sdružení výtvarníků Purkyně. V roce 1980 mu byl udělen titul zasloužilého umělce.⁷⁵

Hejná Olga

13.3. 1923 Olomouc

Ilustrátorka, malířka. Sochařka, spisovatelka. V roce 1940 začala Olga Hejná studovat reálné gymnázium v Hradci Králové. To nedostudovala a v roce 1945 nastoupila na Akademii výtvarných umění do sochařského ateliéru vedeného Janem Laudou. Studia na AVU ukončila v roce 1950. Od té doby se až do roku 1967 živila jako spisovatelka – sama si některé své knihy ilustrovala - a sochařka. Již v době vysokoškolských studií psala pohádky pro Český rozhlas. Hejná přispívala také do periodik Sluníčko, Ohníček či Mateřídouška. Její výtvarná díla byla vystavena na několika autorských i společných výstavách. Hejná vystavovala například v Praze, Domažlicích, Nové Pace či Brně. Mezi knihy ilustrované Hejnou patří například kniha Petrklíče (Hejná). Hejná je autorkou několika knih pro děti – Kouzelník Mařenka, Bubáci z Pampelic, Bubínek ze skla, Žlutásek Apolenka aj.⁷⁶

Lada Josef

17.12. 1887 Hrusice – 14.12. 1957 Praha

Malíř, kreslíř, ilustrátor, karikaturista a autor moderních pohádek pro děti. Vyučil se v pražském knihařství v oboru knihař-zlatič. Z existenčních důvodů nemohl jít studovat na Uměleckoprůmyslovou školu, na kterou byl v roce 1906 přijat. Již od roku 1903 přispíval svými ilustracemi do mnohých periodik – Máj, Besídka malých, Humoristické listy, Rašple atd. První Ladou ilustrovaná kniha vyšla pod názvem Pohádka o Honzíčkovi (Havlíček) v roce 1906. V roce 1910 se stal Lada zakladatelem a zároveň redaktorem časopisu Karikatury. V roce 1923 vychází Haškovy Osudy dobrého vojáka Švejka s Ladovými ilustracemi. K dalším knihám, které Josef Lada ilustroval, patří například Tyrolské elegie, Král Lávra (Borovský) a České pohádky (Drda). Ke sklonku života se začal věnovat výtvarné práci pro film – Čert a Káča, Hrátky s čertem, Říkadla aj. Vytvářel také divadelní

---

⁷⁵ Srov.: HOLEŠOVSKÝ, František. Čeští ilustrátoři v současné knize pro děti a mládež. Praha: Albatros, 1989. s. 52, <http://www.creativoas.cz/zdenek-burian.php>, 28.3. 2012, 11:30

⁷⁶ Srov.: <http://www.knihovnicka.net/autor/8675-hejna-olga/zivotopis-biografie>, 5.4. 2012, 17:00

dekorace pro Národní divadlo – Strakonický dudák (Tyl), Prodaná nevěsta (Smetana). Lada je známý také jako spisovatel. Texty doprovázel svými ilustracemi. Mezi taková díla patří O kocouru Mikešovi, O chytré kmotře lišce, Bubáci a hastrmani, Pohádky naruby aj. V roce 1947 byl Lada jmenován národním umělcem.⁷⁷

Nikl Petr

8.2. 1960 Zlín (Gottwaldov)

Ilustrátor, malíř, sochař, performer. Nikl studoval mezi lety 1976 – 1980 na Střední uměleckoprůmyslové škole v Uherském Hradišti, poté studoval mezi lety 1981 – 1987 na Akademii výtvarných umění v Praze v ateliéru profesora Arnošta Paderlíka a Jiřího Ptáčka. Již během svých vysokoškolských studií tiskl cykly mezzotint na téma básní Christiana Morgensterna a psal své vlastní básnické texty. V roce 1985 založil se svými přáteli divadelní spolek s názvem Mehedaha. O dva roky později zakládá spolek Tvrdohlaví, jehož členy byli kromě Nikla také Václav Marhoul, Čestmír Suška, Jiří David, František Skála, Stanislav Diviš, Jaroslav Róna aj. V roce 1995 byl Nikl oceněn Cenou Jindřicha Chalupického. Niklovo dílo bylo vystavenou na mnoha autorských i kolektivních výstavách v Čechách ale i v zahraničí (Praha, České Budějovice, Zlín, Ústí nad Labem, Frýdek Místek, Ostrava, Olomouc, Klatovy, Pardubice, Berlín, Århus, Rennes, Londýn, Stockholm, Budapešť, Moskva aj.). Jako ilustrátor pracoval Nikl na knihách Klonování času (Zadrobílek), Šťastný princ - Slavík a růže - Sobecký obr (Wilde). Kromě toho také vydává autorské knihy – Záhádky, O Rybabě a mořské duši, Žlutí lvi, Blázníček aj.⁷⁸

Pacovská Květa

28.7. 1928 Praha

Ilustrátorka, sochařka, typografka, malířka, grafička, která patří mezi nejvýznamnější ilustrátory dětských knih současnosti. Pacovská absolvovala roku 1952 Vysokou školu uměleckoprůmyslovou. Samostatně vystavovala v zahraničí (Berlín, Budapešť, Vídeň, Sofia, Paříž, Barcelona aj.) i v Čechách (Praha, Karlovy Vary, Louny, Liberec, Brno aj.). Ilustrace Květy Pacovské mají své místo nejen v knihách, ale také v časopisech pro

---

⁷⁷ Srov.: HOLEŠOVSKÝ, František. Čeští ilustrátoři v současné knize pro děti a mládež. Praha: Albatros, 1989. s 195. <http://www.creativoas.cz/josef-lada.php>, 28.3. 2012, 13:50

⁷⁸ Srov.: <http://www.meander.cz/2106-petr-nikl>, 5.4. 2012, 11:30

nejmenší. Mezi takové časopisy patří například Sluníčko. Pacovská za svou tvorbu získala mnohá ocenění. Mezi nimi například výroční Cenu nakladatelství Albatros v roce 1967, Zlaté jablíčko na bienála v Bratislavě za knihu Pimpilim pampam v roce 1983, cenu ministra kultury v roce 1985, Cenu Hanse Christiana Andersena v roce 1992 či Cenu Vladimíra Boudníka v roce 2001. Mezi publikace ilustrované Květou Pacovskou patří například Hodina modrých slonů (Hofman), Dlouhý, Široký a Bystrozraký (Erben), Pimpilim pampam (Hanzlík), Ostrůvek zelená bota (Nováková), Děvčátko Momo a ukradený čas (Ende), Velká dobrodružství malého kocourka (Březan), Svět pohádek bratří Grimmů (Pacovská) aj.⁷⁹

Prachatická Markéta

4.12. 1953 Praha

Ilustrátorka Markéta Prachatická vystudovala v roce 1973 gymnázium. Po ukončení střední školy dělala každoročně až do roku 1978 přijímací zkoušky na Vysokou školu uměleckoprůmyslovou v Praze, kam ale nebyla z politických důvodů přijata. V roce 1990 získala půlroční stipendium pro studia na Camberwell College of Art v Londýně. V roce 1973 se zúčastnila veřejné výtvarné soutěže na ztvárnění pohlednic a nových bankovek. Kromě toho pracovala na ilustracích nejen pro sebe, ale i pro některá nakladatelství. Prachatická se podílela na výstavách bienále užité grafiky v Brně a to hned v několikrát (1976, 1980, 1984, 1988), zúčastnila se mezinárodních přehlídek ilustrace v Boloni mezi lety 1982 – 1984, vystavovala také v Art Muzeu Tokio v letech 1983 – 1984, na výstavě Moderní pohádka v tvorbě českých ilustrátorů v roce 1986, na výstavě knižního nakladatelství Aulos v roce 2001 či na výstavě Ilustrace v roce 2003. Autorská výstava Markéty Prachatické proběhla v letech 1981 – 1982 v Olomouci pod názvem Markéta Prachatická: Kresby a ilustrace. Prachatická za svou tvorbu získala ocenění Premio Grafico Bologna v roce 1984 za ilustrace ke knize Alenka v kraji divů a za zrcadlem. Mezi knihy doplněné ilustracemi Prachatické patří Bratři mravenci (Pavlovič), Císařovy nové šaty (Andersen), Alenka v kraji divů a za zrcadlem (Carroll), Moje zvířata (Lukešová), Před branami Eldorada (Vrchlický), Jaro, sbohem (Seifert) aj.⁸⁰

---

⁷⁹ Srov.: HOLEŠOVSKÝ, František. Čeští ilustrátoři v současné knize pro děti a mládež. Praha: Albatros, 1989. s. 266 – 269

⁸⁰ Srov.: HOLEŠOVSKÝ, František. Čeští ilustrátoři v současné knize pro děti a mládež. Praha: Albatros, 1989.s. 290 – 293,

Sekora Ondřej

25.9. 1899 Brno – 4.7. 1967 Praha

Ilustrátor, karikaturista, spisovatel. Po nevydařených studiích na právnické fakultě v Brně začal Sekora navštěvovat mezi lety 1929 až 1931 Uměleckoprůmyslovou školu v Praze, kde studoval pod vedením profesora Arnošta Hofbauera. Sekora pracoval v redakci Lidových novin, stal se redaktorem časopisu Dikobraz a výtvarným redaktorem Státního nakladatelství dětské knihy. Dále spolupracoval s časopisy Pestrý týden, Šibeničky aj. Jako samostatně tvořící umělec začal pracovat až v roce 1952. Sekora vystavoval u nás i v zahraničí - v Bělehradě, Tokiu atd. U Nás pak v Brně, Praze, Karviné. Za svou knihu Uprchlík na ptačím stromě získal Sekora v roce 1958 cenu na Světové výstavě v Bruselu. V roce 1964 byl jmenován zasloužilým umělcem a o dva roky později obdržel Cenu Marie Majerové za literaturu. Mezi jeho nejznámější dílo patří knihy o Ferdovi Mravencovi, které sám napsal a sám si je také ilustroval. Svými ilustracemi doplnil knihy Kubula a Kuba Kubikula (Vančura), Bratrstvo bílého klíče (Langer), Potopená loď (Ransome), Malý Bobeš (Pleva), Lovci mamutů na Bílé skále (Štorch), O statečném Cibulkovi (Rodari) aj.⁸¹

Sís Petr

11.5. 1949 Brno

Malíř, grafik, ilustrátor, spisovatel. V letech 1968 – 1974 studoval Vysokou školu uměleckoprůmyslovou v Praze. Po studiích se snažil živit jako tvůrce plakátů, navrhoval obaly na desky, ilustrátor kreslených filmů. Díky těmto filmům se prosadil na umělecké scéně. V roce 1982 odcestoval do USA, kde měl vytvořit animovaný film po olympijské hry konané v Los Angeles v roce 1984. Sís získal azyl a rozhodl se v USA zůstat. Od roku 1984 žije v New Yorku, kde spolupracuje s vydavateli dětských knih a s deníkem New York Times, pro který vytváří již několik let ilustrace. Petr Sís ilustroval na padesát knih a několik jich také sám napsal. Za svou tvorbu získal několik ocenění, mezi která patří například cena Sorcieries, kterou získal v roce 2001 za knihu Madlenka, hlavní cena na knižním veletrhu v Boloni za knihu Strom života v roce 2004, Caldecottova a Sibertova

---

http://www.citarny.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=736:prachaticka-marketa&catid=29:ilustratori-cesko&Itemid=4206, 5.4. 2012, 14:15

<http://abartfull.artarchiv.cz/osoby.php?Fprijmeni=prachatick%C3%A1&Fjmeno=&FnarozDen=&FnarozMes=&FnarozRok=&Fmisto=&FumrtiDen=&FumrtiMes=&FumrtiRok=&Fmistoumrti=&Fobor=&x=0&y=0>
5.4. 2012, 14:15

⁸¹ Srov.: HOLEŠOVSKÝ, František. Čeští ilustrátoři v současné knize pro děti a mládež. Praha: Albatros, 1989. s. 316

medaile za knihu *The Wall* v roce 2008 či Cena Hanse Christiana Andersena za celoživotní dílo udělena v Boloni v roce 2012. Sísovo dílo bylo vystaveno na mnoha výstavách po celém světě (New York, Los Angeles, Bukurešť, Sofie, Macao, Drážďany, Hongkong aj.) i v Čechách (Praha, Karlovy Vary, Brno, Jičína.). Ze Sísových knih byly vydány v českém jazyce knihy *Strom života*, *Hrej*, *Mozarte*, *hrej*, *Tibet* s podtitulem *Tajemství červené krabičky a Zeď*.⁸²

Skála František

7.2. 1956 Praha

Ilustrátor, grafik, performer, sochař. Od roku 1971 studoval obor řezbářství na Střední uměleckoprůmyslové škole v Praze. V roce 1975 skládal neúspěšně přijímací zkoušky na Akademii výtvarných umění v Praze. O rok později byl přijat na Vysokou školu uměleckoprůmyslovou v Praze na obor filmová a televizní grafika, kde studoval až do roku 1982. Během studií pořádá několik happeningových akcí. Roku 1980 pracuje Skála na prvních ilustracích pro knihu *Planeta země* (Jakeš). Roku 1983 vznikají jeho první dřevěné plastiky. Skála se zúčastnil mnoha výstav v Praze, Havířově, Pelhřimově, Brně, Ústí nad Labem aj. Svá díla vystavoval také v zahraničí a to například v Anglii, Belgii, Nizozemí, Francii, Dánsku, Španělsku či USA. V roce 1990 dostává Skála Čestnou cenu Jindřicha Chalupického. O sedm let později byl oceněn cenou *Interiér roku 1996* ze řešení interiéru paláce Akropolis. Mezi Skálou ilustrované knihy patří například *Řemesla našich předků* (Janotka, Linhart), *Planeta země* (Jakeš), *Baba Jaga*, *kostlivá noha* (Ježková), *Bratři lví srdce* (Lindgrenová), *Žabí zámek* (Gaarder) aj.⁸³

Šalamoun Jiří

17.4. 1935 Praha

Malíř, grafik, ilustrátor, výtvarník animovaných filmů, kostýmní výtvarník. Šalamoun studoval mezi lety 1952 – 1956 na Akademii výtvarných umění v Praze pod vedením Vladimíra Pukla a Vladimíra Silovského a v letech 1957 – 1959 na Hochschule für Grafik und Buchkunst v Lipsku. Od roku 1990 působil jako docent na Vysoké škole

---

⁸² Srov.: http://abartfull.artarchiv.cz/osoby.php?Fprijmeni=s%C3%ADs*&Fjmeno=petr&FnarozDen=&FnarozMes=&FnarozRok=&Fmisto=&FumrtiDen=&FumrtiMes=&FumrtiRok=&Fmistoumrti=&Fobor=&x=0&y=0, 5.4. 2012, 15:10

⁸³ Srov.: http://www.tvrdohlavi.cz/frantisek_skala.html, 28.3. 2012, 16:40

uměleckoprůmyslové v Praze. Šalamoun se zúčastnil mnoha výstav autorských jako jsou například výstava Kresby a ilustrace v roce 1971 (Praha), Kresby atd. v roce 1980 (Liberec), Litografie a kresby v roce 1988 (Dolní Kubín), Barevné litografie v roce 1995 (Praha), Litografie a litografie v roce 2001 (Nová Paka), Čtvrté kolo u stolu, pátá noha na papíře v letech 2004 – 2005 (Benešov) či Kresby Jiřího Šalamouna v roce 2010 (Praha) aj. Dále se zúčastnil také velkého množství kolektivních výstav. Mezi takové patří například 2. pražský salón (obrazů, soch a grafik) v roce 1969 (Praha), Moderní pohádka v tvorbě českých ilustrátorů v roce 1986 (Liberec), Výtvarníci animované tvorby v roce 1988 (Praha), Současná grafika v roce 1993 (Praha), Jiří Šalamoun: Malá recidiva, Zdeněk Ziegler: Barevné litografie v roce 2000 (Martin), Duchovní rozměr grafiky II. Pocta Sv. Anežce České v roce 2011 (Praha) a mnoho dalších. Mezi Šalamounem ilustrované knihy patří například Deset měst (Argilli), Hobit aneb Cesta tam a zase zpátky (Tolkien), Tracyho tygr (Saroyan), Maxipes Fík (Čechura – Šalamoun), Hlemýžď Čilišnek (Šrut), V melounovém cukru (Brautigan), Lomikel a jiné zádrhele (Field) atd.⁸⁴

Trnka Jiří

24.2. 1912 Plzeň – 30.12. 1969 Praha

Malíř, ilustrátor a tvůrce loutkových filmů, scénárista, sochař, grafik, kreslíř, spisovatel, výtvarník kreslených filmů a člen zakladatelské generace ilustrátorů z konce třicátých let. V Plzni se učil loutkařskému výtvarnictví u profesora J. Skupy, později studoval mezi lety 1929 až 1935 na Uměleckoprůmyslové škole v Praze pod vedením Jaroslava Bendy. V době druhé světové války navrhoval kostýmy a návrhy scén pro pražská divadla. Roku 1945 se stal spoluzakladatelem studia Bratři v triku. Od roku 1967 působil jako profesor na Vysoké škole uměleckoprůmyslové v Praze. Za svou práci pro film získal více než padesát národních a mezinárodních cen. Byl oceněn například v Cannes, Benátkách, Paříži, Londýně, Karlových Varech atd. V roce 1955 obdržel Trnka čestný titul zasloužilého umělce a roku 1963 byl jmenován národním umělcem a v tomtéž roce získal Hlavní cenu v kategorii trikového filmu. Roku 1968 získal Cenu Hanse Christiana Andersena (IBBY).

---

⁸⁴ Srov.: HOLEŠOVSKÝ, František. Čeští ilustrátoři v současné knize pro děti a mládež. Praha: Albatros, 1989 s.357–360, <http://abartfull.artarchiv.cz/osoby.php?Fprijmeni=%C5%A1alamoun&Fjmeno=ji%C5%99%C3%AD&FnarozDen=&FnarozMes=&FnarozRok=&Fmisto=&FumrtiDen=&FumrtiMes=&FumrtiRok=&Fmistoumrti=&Fobor=&x=0&y=0>, 5.4. 2012, 17:00

Trnkovo dílo bylo vystaveno na mnoha autorských i kolektivních výstavách. Mezi Trnkovy autorské výstavy patří například Souborná výstava Jiřího Trnky v roce 1962 (Praha), Jiří Trnka v letech 1973 – 1974 (Olomouc), Jiří Trnka: Ilustrace v roce 1981 (Liberec), Jiří Trnka: 1912 – 1969 v roce 2002, Zahrada Jiřího Trnky v roce 2009 (Praha) atd. Mezi Trnkou ilustrované knihy patří například Erbenovy pohádky (Erben), Broučci (Karafiát), Říkejte si se mnou, Zvířátka a Petrovští, Dětem (Hrubín), České pohádky (Horák), Maminka (Seifert), Staré pověsti české (Jirásek), Zahrada (Trnka) aj. Mezi jeho nejznámější loutkové filmy patří Staré pověsti české a Osudy dobrého vojáka Švejka.⁸⁵

Valoušek Chrudoš

27.3. 1960 Olomouc

Sochař, malíř, grafik, ilustrátor. Valoušek vystudoval mezi lety 1979 – 1985 Vysokou školu uměleckoprůmyslovou v Praze. Po studiích byla zaměstnán jako topič či noční hlídač. Valoušek je autorem knihy Chrudošův mix přísloví z roku 2008, kterou také sám ilustroval. Svými ilustracemi doprovodil také knihy O Zlaté mrkvi vydanou v roce 2003, ZazíE v metru a Žaloudění v kundibále z roku 2010 aj. V tomtéž roce získal cenu v soutěži Nejkrásnější kniha světa.⁸⁶

Zábranský Adolf

29.11. 1909 Rybí u Nového Jičína – 9.8. 1981 Praha

Malíř, kreslíř, tvůrce plakátů a nástěnných monumentálních děl. Studoval na Uměleckoprůmyslové škole v Praze pod vedením Františka Kyselky. Po třech letech přešel na Akademii výtvarných umění, kde v ateliéru profesora Viléma Nowaka studoval až do roku 1936. V roce 1972 byl oceněn Cenou Marie Majerové, o dva roky později získal Cenu nakladatelství Albatros, v roce 1974 obdržel Cenu ministerstva kultury za dlouholetý přínos pro dětské knihy. V roce 1972 byl zapsán na čestnou listinu Ceny Hanse Christiana Andersena za svou ilustrační tvorbu pro děti. Zábranský se podílel na mnohých výstavách doma i v zahraničí, zúčastňoval se celostátních výtvarných přehlídek. Svou ilustrací

---

⁸⁵ Srov.: HOLEŠOVSKÝ, František. Čeští ilustrátoři v současné knize pro děti a mládež. Praha: Albatros, 1989. s. 390,
http://abartfull.artarchiv.cz/osoby.php?Fprijmeni=trnka*&Fjmeno=ji%C5%99%C3%AD&FnarozDen=&FnarozMes=&FnarozRok=&Fmisto=&FumrtiDen=&FumrtiMes=&FumrtiRok=&Fmistoumrti=&Fobor=&x=0&y=0 28.3. 2012, 14:30

⁸⁶ Srov.: <http://www.revolverrevue.cz/chrudos-valousek> 5.4. 2012, 16:20

doprovodil knihy Kousky Františka Housky (Michl), Pestrý kolotoč (Kubín), Sládek dětem (Sládek), Ráj domova (Čarek), Do kola (Denk), Je nám dobře na světě (Hrubín), Zlatá brána otevřená (Zábranský), Ze starých letopisů (Olbracht), Mahulena, krásná panna (Němcová – Seifert) aj. V roce 1970 získal Zábranský čestný titul národního umělce.⁸⁷

---

⁸⁷ Srov.: HOLEŠOVSKÝ, František. Čeští ilustrátoři v současné knize pro děti a mládež. Praha: Albatros, 1989. s. 423

7. Praktická část bakalářské práce

Tématem praktické části mé bakalářské práce jsou ilustrace k básnické sbírce „Růžovejch květů sladká vůně“ od Ivana Wernische. Ilustraci jsem si pro svou bakalářskou práci vybrala proto, že mám za sebou již jednu zkušenost s ilustrováním knihy a také proto, že bych se knižní ilustraci ráda v budoucnu věnovala. Ilustrací je 30 ve formátu A5 a jsou provedeny technikou kresby tužkou a pastelkami.

Wernischovu sbírku jsem si vybrala hlavně ze dvou důvodů. Tím prvním je fakt, že mne poesie Ivana Wernische velmi oslovuje. Jako spisovatel a básník patří k mým nejoblíbenějším českým autorům. Druhým důvodem je to, že kniha „Růžovejch květů sladká vůně“ nebyla nikým ilustrována.

Ivan Wernisch se narodil 18. června 1942 v Praze. V roce 1959 absolvoval Vyšší průmyslovou školu keramickou v Karlových Varech. Za svůj život prošel mnohými manuálními pracemi (noční hlídač, uklízeč aj.). Jeho poesie byla zhudebněna kapelou The Plastic People of the Universe. Wernisch patří mezi nejčtenější a nejprekládanější současné české básníky. Do dnešního dne vydal několik výborů a přes dvacet básnických sbírek. Ve volném čase se věnuje překládání a lepení koláží.

Mnohé z Wernischových básní ve sbírce „Růžovejch květů sladká vůně“ jsou osobní výpovědi. Texty se často dotýkají vztahu mezi mužem a ženou, v jiných se autor zpovídá ze svých niterných pocitů, zaznamenává postřehy, rozhovory s přáteli, dětmi, se sebou samotným. Zamýšlí se nad problémy všedního dne, píše texty satirické a vtipné zrovna tak jako intimní a melancholií prodchnuté.

Vybrat z jeho sbírky třicet básní pro ilustrování nebylo jednoduchým úkolem. Záměrně jsem vybírala krátké texty, s kterými lze dál graficky pracovat. Šlo mi o to, aby text působil přehledně. Zároveň jsem vybírala texty s jasným obsahem a ilustrací dobře vystižitelným námětem. Jedním z vybraných textů jsou i Wernischovy biografické údaje. Tyto údaje jsou ve sbírce součástí uměleckého textu.

Pro vypracování ilustrací jsem zvolila techniku kresby tužkou a pastelkou na hnědý papír formátu A5 o gramáži 70g/m². Techniku kresby tužkou a pastelkami jsem vybrala zejména proto, že mám s takovou prací nejvíce zkušeností a dobře se mi s nimi pracuje. Ilustrace kreslené tužkou patří mezi mé nejoblíbenější vůbec. Jako příklad takových ilustrací uvádím práce Markéty Prachatické.

Škálu barev jsem záměrně omezila. Nejčastěji jsem pracovala s bílou barvou, která na hnědém papíře vynikne a kresbu oživí.

Ivan Wernisch pracuje s velmi skromnými výrazovými prostředky, které ale dokáže využít v jejich nejzajímavější podobě. Mou snahou bylo přiblížit se jeho literárnímu vyjadřování po stránce výtvarné.

K některým textům jsem vypracovala více návrhů. Ve výsledné maketě knihy jsou však použity vždy pouze dvě ilustrace ke každému textu.

Součástí praktické části bakalářské práce jsou tři makety knihy ve formátu A5 se skicami ilustrací, jedna konečná maketa několika stran knihy ve formátu A4 s barevně vytištěnými kresbami a textem a třicet listů s ilustracemi.

Součástí všech tří malých maket je návrh titulní strany. V maketách (stejně jako v knize „Růžovejch květů sladká vůně“) není obsah.

Malé makety bych nazvala jako „experimentální“. Vyzkoušela jsem si v nich, jakou velikost, sílu a rozmístění písma zvolím pro konečnou variantu. Zároveň jsem v nich experimentovala i s rozmístěním ilustrací. Tyto makety obsahují devatenáct básní na straně pravé a devatenáct nevybarvovaných skicových kreseb na straně levé. Každá kniha se od sebe liší rozmístěním a velikostí textu, titulní stranou. Text je psán písmem typu Courier New. Ten jsem zvolila zejména pro jeho jednoduchost a přehlednost. Typ písma se vizuálně doplňuje s mými jednoduše pojatými ilustracemi.

Výsledná maketa má 10 listů formátu A4. Na levém listě dvoustrany je vyobrazena ilustrace na hnědém podkladě. Pravý list má barvu bílou, text básní je psán dvoubarevným písmem (černá a hnědá barva). Každou báseň doplňuje menší ilustrace, většinou jde o detailní vyobrazení vybrané části ilustrace ze strany levé.

8. Závěr:

Ve své bakalářské práci se zabývám knižní ilustrací. Toto téma jsem si vybrala hlavně ze tří důvodů. První důvod je ten, že jsem si knižní ilustraci vybrala jako téma své praktické části bakalářské práce. Dalším důvodem mého výběru je fakt, že knižní ilustrace patří již řadu let k mým nejoblíbenějším výtvarným projevům. Již jako dítě jsem hodně četla a s knižními ilustracemi jsem se setkávala denně. Ilustrace se pro mne stávaly důležitějšími než samotný text knihy. Třetím důvodem mého výběru je to, že bych se ráda v budoucnu ilustrování sama věnovala.

Bakalářská práce je rozdělena do několika částí. V první části jsem se snažila vysvětlit, co to vlastně ilustrace je, jakou plní funkci a jakými technikami může být provedena. V textu jsou uvedeny jak techniky dnes již zřídka používané, tak i techniky moderní a v současnosti výtvarníky hojně využívané. Druhou část bakalářské práce jsem věnovala ilustraci vědecké. Tam se zmiňuji hlavně o významu takové ilustrace. V dnešní době je vědecká ilustrace na ústupu a na její místo nastupuje fotografie. Ve třetí nejrozsáhlejší části popisuji historický vývoj ilustrace od starověku až po současnost. Text je zhuštěn a zachycuje pouze ty nejvýznamnější mezníky jejího vývoje. Text je doplněn jmény vybraných významných výtvarníků – ilustrátorů. Čtvrtá část je věnována komiksu. Komiks jsem do své bakalářské práce zařadila zejména proto, že se podle mne stal v dnešní době významnou součástí knižní ilustrace. Další část bakalářské práce jsem věnovala historickému vývoji české ilustrace pro děti a mládež. Tady jsem čerpala pouze z knih vydaných před rokem 1989, protože od té doby nevyšla žádná jiná významná kniha, která by se věnovala českým výtvarníkům a dětské ilustraci konce dvacátého a začátku jednadvacátého století. V části předposlední představuji formou krátkých medailonů vybrané české ilustrátory. I zde jsem narážela na totožný problém, který jsem měla při psaní kapitoly předcházející. Informace o současných ilustrátorech jsem tedy hledala na internetových stránkách. V poslední části textu popisuji proč jsem si vybrala k ilustrování knihu Ivana Wernische, proč jsem ilustrace vyhotovila v technice kresby tužkou a jak jsem postupovala při navrhování grafické úpravy knihy.

9. Seznam použité literatury:

- AUGUSTIN, L. H. Jiří Trnka. Praha: Academia, 2002. 463 s. ISBN 80-200-1050-5
- BOHATCOVÁ, Mirjam. Česká kniha v proměnách staletí. Praha: Panorama, 1990. 622 s. ISBN 80-7038-131-0
- CARROLL, Lewis. Alenka v kraji divů a za zrcadlem. Praha: Albatros, 1988. 161 s.
- FILIPOVÁ, Marta; RAMPLEY Matthew. Možnosti vizuálních studií Obrazy – texty – interpretace. Brno: Společnost pro odbornou literaturu a Masarykova univerzita, 2007. 254 s. ISBN 978-80-87029-26-8
- HEVIER, Daniel. Nevyplazuj jazyk na lva. Praha: Albatros, 1986. 87 s.
- HOLEŠOVSKÝ, František. Čeští ilustrátoři v současné knize pro děti a mládež. Praha: Albatros, 1989. 455 s.
- HOLEŠOVSKÝ, František. Ilustrace pro děti – tradice, vztahy, objevy. Praha: Albatros, 1977. 294 s.
- KUMPERA, Jan. Jan Amos Komenský. Ostrava - Praha: Nakladatelství svoboda, 1992. 372 s. ISBN 80-85498-03-0
- LADA, Josef. Ladovy pohádky. Praha: Albatros, 1971. 318 s.
- MATĚJČEK, Antonín. Ilustrace. Praha: Jan Štenc, 1931. 351 s.
- MRÁZ, Bohumír. Dějiny výtvarné kultury. Praha: IDEA SERVIS, 2009. 183 s. ISBN 978-80-85970-65-4
- SÍS, Petr. From son to fater and fater to son. New York: Frances Foster Books, 1998. ISBN 0-374-37552-6
- STEHLÍKOVÁ Blanka. Cesty české ilustrace v knize pro děti a mládež. Praha: Albatros, 1984. 221 s.
- ŠINDELÁŘ, Dušan. Vědecká ilustrace v Čechách. Praha: Obelisk, 1973. 133 s.
- TRNKA, Jiří. Svět Jiřího Trnky Výběr z díla. Litoměřice: Severočeská galerie výtvarného umění, 2006. 48 s. ISBN 80-85090-68-6
- TROJAN, Raoul; MRÁZ, Bohumír. Malý slovník výtvarného umění. Praha: Fortuna, 1990. 236 s. ISBN 80-7168-329-9
- WIEDERMANN, Julius. Illustration Now! Volume 3. Köln: Taschen, 2009. 447 s. ISBN 978-3-8365-1487-3
- WIEDERMANN, Julius. Illustration Now! Volume 2. Köln: Taschen, 2007. 480 s. ISBN 978-3-8228-3016-1

WIGAN, Mark. Umění ilustrace: Vizuální myšlení. Brno: Computer Press, 2010. 176 s.
ISBN 978-80-251-2970-8

Seznam použitých internetových adres:

www.creativoas.cz

www.galerie09.cz

www.databazeknih.cz

www.tvrdohlavi.cz/frantisek_skala.html

www.artlist.cz

<http://knihtisk.info>

<http://abart-full.artarchiv.cz>

www.citarny.cz

www.revolverrevue.cz/

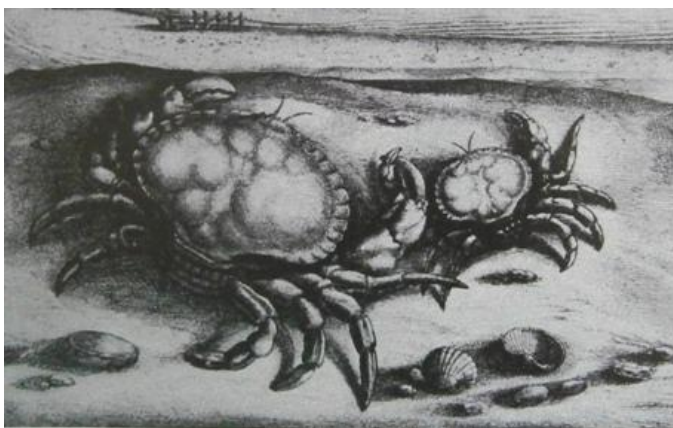
www.meander.cz

www.artmuseum.cz

www.knihovnicka.net

10. Přílohy:

Fotografie pocházejí z knih „Vědecká ilustrace v Čechách“, „Ilustrace“, „Česká kniha v proměnách staletí“, „Jiří Trnka“ a „Illustration Now! Volume 3“.

Hollar Václav, Dva krabi, nedatováno, lept, převzato z knihy „Vědecká ilustrace v Čechách“.

Hostina u Didony, z Vergiliových spisů, nedatováno, iluminace, převzato z knihy „Ilustrace“.

Antikrist dává stínat teology a filozofy a spálit jejich knihy, Velislavova bible, mezi lety 1325 – 1349, iluminace, převzato z knihy „Česká kniha v proměnách staletí“.

Dürer Albrecht, Kristus jako zahradník, Z Dürerových Malých pašjí, 1511, dřevorez, převzato z knihy „Ilustrace“.

Gravelot H. F., Z Corneillových her, 1764, rytina v kovu, převzato z knihy „Ilustrace“.

Gavarni S.G., z alba Sem tam, 1857, litografie, převzato z knihy „Ilustrace“.

Trnka Jiří, Myslivec a labutí panna, Sedmikráska – Německé pohádky, 1960, voskový pastel, převzato z knihy „Jiří Trnka“.

Stockton Frank, Sekond Chances – More magazine, 2008, inkoust a photoshop, převzato z knihy „Illustration Now! Volume 3“.

Fotodokumentace praktické části bakalářské práce

